

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky

Můj zámek, můj dům

Komentovaná prohlídka na zámku Kozel pro děti předškolního věku

Bakalářská práce

Emma Ulovcová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 15. června 2023

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PaedDr. Heleně Východské za odborné vedení a všechny rady a podněty, které dopomohly k úspěšnému napsání této bakalářské práce. Dále děkuji správě zámku Kozel, jmenovitě panu kastelánovi Bc. Janu Polívkovi, bývalé zástupkyni kastelána paní Karin Hankovcové a současné zástupkyni kastelána paní Věře Polanové, kteří mi poskytli prostory a odborné zdroje k realizaci praktické části mé bakalářské práce. Na závěr také děkuji své rodině a přátelům za jejich neutuchající podporu, kterou mi vyjadřovali po dobu psaní mé práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce si klade za cíl vytvořit návrh argumentované metodiky prohlídky pro děti předškolního věku na státním zámku Kozel. Teoretická část práce popisuje historii vzniku zámku Kozel, realizaci zámeckého parku a představuje osobnost hraběte Jana Vojtěcha Černína z Chudenic a jeho manželku Josefínu Thun - Hohenstein, provdanou Černínovou. Teoretická část je dále zaměřena na popis běžné prohlídky zámeckých interiérů, která je následně v teorii modifikována tak, aby byla vhodná pro děti předškolního věku.

Praktická část představuje konkrétní návrh argumentované metodiky s modifikovaným textem, jednotlivými aktivitami probíhajícími při prohlídce a podrobnou strukturou samotné prohlídky. V závěrečné části dochází k reflexi realizované prohlídky za účasti předškolní třídy plzeňské mateřské školy.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to develop a proposal for an argued tour methodology for preschool children at the state castle Kozel. The theoretical part of the thesis describes the history of the creation of Kozel Castle, the realization of the castle park and introduces the personality of Count Jan Vojtěch Černín of Chudenice and his wife Josefína Thun - Hohenstein, married to Černín. The theoretical part is further focused on the description of a common tour of the castle interiors, which is then modified in theory to be suitable for preschool children.

The practical part presents a concrete proposal of an argued methodology with a modified text, individual activities taking place during the tour and a detailed structure of the tour itself. The final part reflects on the implemented tour with the participation of a preschool class of a kindergarten in Pilsen.

Klíčová slova

Černín z Chudenic, zámek Kozel, komentovaná prohlídka, děti předškolního věku, mateřská škola, památkový objekt, průvodce, reflexe, psychologie, vzdělávání

Key words

Černín of Chudenice, Kozel Castle, guided tour, preschool children, kindergarten, monument, a guide, reflection, psychology, education

Obsah

Úvod.....	6
1 Stručná historie zámku Kozel.....	8
1.1 Realizace zámeckého areálu.....	9
1.2 Jan Vojtěch Černín z Chudenic.....	11
1.3 Josefína Černínová roz. Thun – Hohenstein.....	13
2 Prohlídkový okruh zámku Kozel.....	13
2.1 Průvodce a jeho úloha na zámku Kozel.....	14
2.2 Děti předškolního věku a prohlídka na zámku Kozel.....	17
2.2.1 Vymezení pojmu dítě předškolního věku a význam hry v předškolním období.....	17
2.2.2 Specifika prohlídky na zámku Kozel s dětmi předškolního věku.....	19
3 Prohlídka na zámku Kozel pro děti předškolního věku.....	20
3.1 Příběh jako motivace prohlídky pro děti předškolního věku.....	21
3.2 Struktura prohlídky.....	22
3.2.1 Úvodní motivační část.....	23
3.2.2 Prohlídka.....	26
3.2.3 Závěr.....	30
4 Reflexe prohlídky na zámku Kozel.....	31
4.1 Reflexe prohlídky z hlediska obsahu.....	32
4.2 Reflexe prohlídky z pohledu pedagožek mateřské školy.....	34
4.3 Autoevaluace provedené prohlídky.....	37
Závěr.....	38
Seznam použité literatury a internetové zdroje.....	40
Seznam příloh.....	43

Úvod

Téma mé bakalářské práce vykryštovalo výrazně dřív, než by bylo potřeba – konkrétně na konci prvního ročníku bakalářského studia. Tehdy mě oslovila bývalá zástupkyně kastelána na státním zámku Kozel, paní Karin Hankovcová, s prosbou, abych pro zámek vytvořila prohlídku pro děti, neboť je po dětské prohlídce poptávka. Vzhledem k tomu, že jsem na zámku Kozel pracovala již třetím rokem jako sezónní průvodkyně a nijak jsem se netajila tím, že ráda provázím školní třídy a jiné dětské skupiny, vnímala jsem tento návrh jako dobrou příležitost rozšířit si své dosavadní znalosti o předškolním vzdělávání a zároveň se podílet na něčem, co bude mít dopad i po dopsání práce jako takové.

Cílem této práce bylo vytvořit návrh argumentované metodiky prohlídky pro děti předškolního věku, následně prohlídku zrealizovat přímo v interiérech zámku a na závěr provedenou prohlídku reflektovat. Vytvoření teoretického podkladu pro dětskou prohlídku považuji za klíčové, neboť zatím žádná práce mapující prohlídku pro děti jakéhokoli věku nevznikla, přestože jsou dětské prohlídky na českých památkových objektech poměrně oblíbené. Nebudu to také jen já, kdo bude dětské prohlídky na zámku Kozel realizovat, cílem je adekvátně proškolit i další průvodce, kteří se do vedení dětských prohlídek chtějí zapojit, a proto je nezbytně nutné sestavit materiál, který vhodně dokumentuje průběh prohlídky, využívané aktivity a další postupy, které je potřeba při realizaci dětské prohlídky zohlednit.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje především podklady pro část praktickou. Zabývá se kapitolami obsahující historická fakta spojená s výstavbou zámku Kozel, realizací zámeckého areálu a v neposlední řadě ústředními osobnostmi celé zámecké historie - hrabětem Janem Vojtěchem Černínem z Chudenic a jeho ženou Josefínou Thun - Hohenstein, provdanou Černínovou. Dalším důležitým bodem, kterému se teoretická část věnuje, je popis běžné prohlídky na zámku Kozel, což slouží jako východisko pro vhodnou modifikaci vzhledem k potřebám dětí předškolního věku. Nezbytnou součástí každé prohlídky je také postava průvodce či průvodkyně, a i jim je v teoretické části věnován potřebný prostor. Mállokdo si uvědomí, že průvodce může být pro děti úplně prvním pojítkem s historií, je tedy nejen průvodcem po objektu, ale také průvodcem světem historie, není tedy radno tuto funkci podceňovat. Závěrem dojde k představení pojmu dítě předškolního věku, což je nezbytné si definovat, vzhledem k tomu, jakým směrem se poté bude ubírat část praktická.

Praktická část zahrnuje konkrétní návrh argumentované metodiky prohlídky pro děti předškolního věku a vychází zejména z poznatků nabytých v teoretické části bakalářské práce. Došlo zde k popsání celkové struktury prohlídky, která musí obsahovat určité zákonitosti vyplývající z běžného návštěvnického provozu, například se nelze obejít bez pravidel pohybu po interiéru, a zároveň musí zohledňovat potřeby dětí v dané skupině. Praktická část rovněž obsahuje modifikaci průvodcovského textu, kterou jsem vytvořila speciálně pro účely této prohlídky určené dětem předškolního věku. Zjistila jsem totiž, že klasický průvodcovský text nelze interpretovat stejným způsobem, jakým ho průvodce předává dospělým návštěvníkům. Součástí struktury prohlídky je také návrh aktivit, kterými dojde, z didaktického hlediska, k podpoře udržení pozornosti a vnímání dětí. Tyto typy aktivit zároveň děti vhodným způsobem edukují v prostředí památkového objektu, dochází tedy k velice specifickému typu vzdělávání. V praktické části nechybí samozřejmě ani reflexe realizované prohlídky v interiérech zámku Kozel. Zaměřila se nejen na reflexi dětí přímo po prohlídce, ale zároveň jsem dostala konstruktivní zpětnou vazbu od pedagožek, které se mnou dětskou prohlídku absolvovaly. Jako klíčovou vnímám také svou vlastní autoevaluaci prohlídky, na jejímž základě mohu následně prohlídku dále zlepšovat a upravovat na základě potřeb.

Při psaní práce jsem využila historické publikace, jako jsou například knihy *Z dějin Štáhlav* od Jaroslava Baťka nebo *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* od Miroslava Bělohlávka, které mi pomohly s tvorbou teoretického podkladu.

Dalšími hodnotnými zdroji, které mi pomohly, například s tvorbou argumentované metodiky jsou publikace vydané přímo Národním památkovým ústavem právě pro účely práce s dětmi na památkových objektech, konkrétně se jedná o metodiku *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol.* od Hany Havlůjové, Petra Hudce a Martiny Indrové a publikaci *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*, která vznikla spoluprací Nadi Kubů, Miloše Kadlece, Jiřího Holuba a dalších autorů.

Co se týče publikací týkajících se předškolního vzdělávání, největším zdrojem inspirace pro mě byla, dle očekávání, publikace *Didaktika předškolního vzdělávání* z pera autorek Evy Šmelové a Martiny Prášilové nebo *Hra a její využití v předškolním vzdělávání* od Elišky Suchánkové.

1 Stručná historie zámku Kozel

Zámek Kozel je klasicistní zámeček, dominanta západočeské obce Štáhlavy, která leží nedaleko Plzně. Výstavba hlavní zámecké budovy probíhala v druhé polovině 18. století na popud hraběte **Jana Vojtěcha Černína z Chudenic** (1746 - 1816), který byl v té době držitelem štáhlavsko-nebílovského panství, jež zdědil po svém otci Heřmanu Jakubu Černínovi z Chudenic.¹

Zámek je ojedinělou ukázkou čisté **klasicistní architektury** na území České republiky, protože v druhé polovině 18. století nechávala šlechta zámky stavět poněkud sporadicky, většinou byla jejich stávající sídla jednoduše přebudována do nové podoby v nově nastupujícím slohu. Zámecký areál se zachoval bez větších stavebních úprav v původní podobě až do současnosti.²

Jméno zámku Kozel je poněkud netradiční, má ale samozřejmě své opodstatnění. Literatura uvádí, že šlechta původně zámku říkala pouze **Waldschloss** (Lesní zámek) nebo **Jagdschloss** (Lovecký zámek) a jméno Kozel dostal zámek až mnohem později pravděpodobně vlivem lidové tradice.³ Na místě, kde dnes zámek stojí, totiž v dávných dobách údajně žili pohané, kteří zde obětovali svým bohům právě kozla.⁴

1.1 Realizace zámeckého areálu

Hlavní zámecká budova byla postavena mezi lety 1784 - 1789, tedy v době, kdy v Evropě docházelo k velkým společenským změnám. Není tedy divu, že se nálada ve společnosti, která začala být pomalu ovlivňována osvícenskými myšlenkami, zejména díly filozofa **Jean Jacquese Rousseau**, odrazila ve střídme a nenáročném architektuře zámku.⁵

Architektem hlavní zámecké budovy byl stavitel **Václav Haberditz**. Zámecká budova je přízemní a má čtyři křídla, kterými je obklopené obdélníkové nádvoří s bazénem uprostřed. Jižní křídlo budovy jako jediné disponuje druhým patrem, neboť se jednalo o křídlo určené k reprezentačním účelům. Po vnitřní straně zámku, pohledem z nádvoří, vede kamenný ochoz, z něž se vstupovalo přímo do jednotlivých místností zámku. Malá bílá dvířka umístěná na

¹ NAŇKOVÁ, Věra a Dagmar HNÍKOVÁ. *Kozel, státní zámek*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni, 1965.

² KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7.

³ BATEK, Jaroslav. *Z dějin Štáhlav*. Blovice: Okresní muzeum, 1967.

⁴ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 4., Západní Čechy. Praha: Svoboda, 1985. s. 159.

⁵ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Státní zámek Kozel: průvodcovský text*. 2001. Nepublikováno. s. 9.

severním, západním a východním křídle naznačují, že se místnosti vytápěly zvenku.⁶ Do zámku se vstupuje dřevěnou bránou, nad kterou se tyčí věž s hodinami, s průjezdem v severním křídle budovy. V tomto křídle byly zřízené prostory pro služebnictvo, a také se zde nacházela zámecká stáj, která byla za pozdějších majitelů z rodu **Valdštejnů** přeměněna na zámecké divadlo.⁷ Ve východním křídle byly vyhotovené hostinské pokoje pro Černínovy hosty. Toto využití se stalo důvodem pro přepažení místností takzvanými neúplnými přepážkami, které místnosti dělily na dvě části - část pro šlechtice a část pro lokaje.⁸ Jižní křídlo bylo uzpůsobeno k reprezentačním účelům. Stavitel zde ovšem zařídil nejen společenské prostory, ale také soukromé hraběcí pokoje. Z velkého společenského sálu vedl východ na zámeckou terasu s kašnou. V posledním, západním křídle byly zřízeny další hostinské pokoje, a také zámecká kuchyně.⁹

Autorem nástěnných maleb v interiéru zámku je český malíř **Antonín Tuvora** (1747 - 1807), který s výmalbou započal ještě v době, kdy probíhala stavba hlavní budovy.¹⁰ Za pouhý rok, mezi lety 1787 - 1788, vyzdobil Tuvora většinu pokojů, zejména pak místnosti reprezentační, kde je výmalba nejbohatší a povětšinou se v ní objevují přírodní (ptáci, zvířata, rostliny aj.) a antické (výjevy z mytologie, postavy aj.) motivy.¹¹ Krom těchto motivů ukryl autor do výmalby ve společenském sále rovněž siluetu samotného zámku Kozel. Hrabě Černín byl s Tuvorovou prací natolik spokojen, že ho vzápětí najal i na výmalbu svého dalšího sídla v nedalekých **Nebílovech**, které byly taktéž součástí jeho rozsáhlého panství.¹²

V polovině 90. let 18. století došlo k rozšíření zámeckého areálu o další čtyři budovy - zámeckou kapli, jízďárnu, konírnu a lokajnu, neboť zámek začal hraběti Černínovi sloužit také jako letní sídlo. Hlavním stavitelem se stal **Ignác Palliardi** (1737 - 1821), architekt původem z Itálie, který tyto budovy situoval do těsné blízkosti zámku. Dvojice budov stojí proti sobě ve vzájemné symetrii a jsou postaveny v čistém klasicistním slohu, nicméně architektura je oproti zámecké budově o něco sofistikovanější.

Architektura zámku byla také doplněna o nejrůznější sousoší z dílny **Ignáce Platzera mladšího**, který mimo jiné, vyhotovil i oltář v zámecké kapli či plastiku padlého jelena v kašně

⁶ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 4., Západní Čechy. Praha: Svoboda, 1985. s. 160.

⁷ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7.

⁸ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 4., Západní Čechy. Praha: Svoboda, 1985. s. 160.

⁹ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7.

¹⁰ KUSÁK, Dalibor a Jiří BURIAN. *Hrady a zámky v Čechách a na Moravě*. Praha: Panorama, 1980. ISBN 11-015-80. s. 130.

¹¹ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 4., Západní Čechy. Praha: Svoboda, 1985. s. 160.

¹² NAŇKOVÁ, Věra a Dagmar HNÍKOVÁ. *Kozel, státní zámek*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni, 1965.

na zámecké terase.¹³ V době, kdy docházelo k rozšíření areálu, byl na zámek znovu pozván Antonín Tuvora, aby opravil nejen nástěnné malby v zámeckém interiéru, ale také aby se ujal restaurování části zámeckého nábytku.¹⁴

Současná podoba zámeckého parku vznikla až po Černínově smrti, kdy štáhlavsko-nebílovské panství vlastnila rodina **Kristiána Vincence Valdštejn-Vartenberka** (1794 - 1858), kterému hrabě Černín většinu svých majetků odkázal v poslední vůli. Anglický park, který zámek obklopuje, vytvořil v 70. letech 19. století zámecký zahradník **František Xaver Franc** (1838 - 1910), který mohl konečně využít své bohaté zkušenosti načerpané ve vídeňském Schönbrunnu. Původní podobu parku tento zahradní architekt a amatérský archeolog velkoryse upravil, vytvořil potůčkové kaskády a jezírka, které nechal překlenout mosty z březového dřeva. Díky Francovi bylo v parku vysazeno zhruba 6000 stromů z různých koutů světa. Mezi nejzajímavější exempláře patří dodnes bezpochyby **liliovník tulipánokvětý**, který je vysazený přímo před budovou zámecké jízdárny. Park je vrstevnatý, s rozlehlými loukami a přilehlými lesy, ale také velkým rybníkem nacházejícím se v dolní části zámeckého areálu.¹⁵

1.2 Jan Vojtěch Černín z Chudenic

Hrabě Jan Vojtěch Černín z Chudenic zdědil po svém otci v druhé polovině 18. století celé štáhlavsko-nebílovské panství a přilehlé Chocenice. Významně se zasadil o rozvoj nedaleké vesnice Štáhlavy, kde se posléze usadil, a nechal zde postavit lovecký zámek, později nazývaný Kozel, školu či kapli s rodinnou hrobkou a kostelní faru.¹⁶

Přesné datum narození hraběte není známo, nicméně k jeho křtu došlo 4. ledna 1746.¹⁷ Toto datum je uvedeno v matričních záznamech a dá se předpokládat, že dítě bylo pokřtěno podle tehdejších zvyků jen několik dnů po narození. Coby rok jeho narození se tedy uvádí jak rok 1745, tak rok 1746. Celé jméno hraběte Černína zní **Vojtěch Prokop Václav Kašpar Melichar Baltazar Heřman Adam** a narodil se jako druhé dítě hraběte Heřmana Jakuba

¹³ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7.

¹⁴ NAŇKOVÁ, Věra a Dagmar HNÍKOVÁ. *Kozel, státní zámek*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni, 1965.

¹⁵ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7.

¹⁶ ČERVENKA, Vladimír. Černínové z Chudenic. *Oficiální stránky obce Chválenice* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: www.chvalenice.cz/obec-107/z-historie-obce-1/kapitoly-z-historie/rodiny-a-osobnosti/cerninove-z-chudenic/cerninove-z-chudenic-64cs.html

¹⁷ KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8. S. 98.

Černína a jeho manželky Marie Ernestiny. Hrabě Černín nejčastěji používal své první jméno Vojtěch, německy Adalbert, kterým se taky podepisoval.¹⁸

Hrabě Černín byl vysoce postaveným šlechticem, není tedy divu, že žil poměrně nákladným životem. Často pořádal na svém panství lovy a jiné společenské události, mimo jiné taky rád cestoval a draze se oblékal.¹⁹ Přestože zastával poměrně důležitou funkci u císařského dvora - pracoval jako **nejvyšší lovcí Království českého** a byl nejspíše posledním šlechticem v této funkci,²⁰ drahý způsob života, typický pro tehdejší šlechtu, se mu začal vymykat z rukou. Černínův příjem časem přestával stačit na pokrytí vysokých životních nákladů, takže panství pomalu upadalo do dluhů, se kterými se po Černínově smrti museli vypořádat jeho dědicové, o kterých se zmiňuji níže.

Jan Vojtěch Černín se v roce 1771 oženil s **Josefinou Thun-Hohenstein** (1746 - 1810), která byla o rok mladší, a se kterou prožil bezmála celý život. V roce 1812, dva roky po Josefinině smrti, se hrabě oženil podruhé, tentokrát s **Eleonorou z Hackelbergu**, která byla o více než 40 let mladší, než on.²¹ Hraběnka Eleonora se po Černínově smrti už nikdy nevdala a valnou část svého života strávila ve Vídni. Zemřela v Praze v roce 1858.²²

Jan Vojtěch Černín zemřel v nedožitých dvaasedmdesáti letech v roce 1816, a protože neměl žádného potomka, štáhlavsko-nebílovské panství a Chocenice rozdělil mezi svého prasynovce Kristiána Vincence Valdštejn-Vartenberka a Josefinu Marii a Gabrielu Antonii, dcery svého synovce Josefa Vratislava z Mitrovic.²³ Jan Vojtěch byl posledním přímým mužským potomkem chudenické větve Černínského rodu a je pochován na hřbitově ve Štáhlavech v rodinné hrobce po boku manželky Josefiny.²⁴

¹⁸ ČERVENKA, Vladimír. Černínové z Chudenic. *Oficiální stránky obce Chválenice* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: www.chvalenice.cz/obec-107/z-historie-obce-1/kapitoly-z-historie/rodiny-a-osobnosti/cerninove-z-chudenic/cerninove-z-chudenic-64cs.html

¹⁹ BATĚK, Jaroslav. *Z dějin Štáhlav*. Blovice: Okresní muzeum, 1967. S. 12.

²⁰ ČERVENKA, Vladimír. Černínové z Chudenic. *Oficiální stránky obce Chválenice* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: www.chvalenice.cz/obec-107/z-historie-obce-1/kapitoly-z-historie/rodiny-a-osobnosti/cerninove-z-chudenic/cerninove-z-chudenic-64cs.html

²¹ KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8. S. 98.

²² ČERVENKA, Vladimír. Černínové z Chudenic. *Oficiální stránky obce Chválenice* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: www.chvalenice.cz/obec-107/z-historie-obce-1/kapitoly-z-historie/rodiny-a-osobnosti/cerninove-z-chudenic/cerninove-z-chudenic-64cs.html

²³ LUKEŠOVÁ, Marie. *Jan Vojtěch z Chudenic - nejvyšší lovcí a stavitel zámku Kozel*. Plzeň, 2022. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Katedra historie. Vedoucí práce Jan Kilián. S. 29.

²⁴ KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8. S. 98.

1.3 Josefina Černínová roz. Thun - Hohenstein

Stejně jako hrabě Černín, byla i budoucí hraběnka Černínová pokřtěna na počátku roku 1746, konkrétně 29. ledna v kostele svatého Mikuláše v Praze. Ani její přesné datum narození není známo. Její celé rodné jméno zní **Marie Josefa Thun - Hohenstein**, nicméně pro účely této absolventské práce ji budu nazývat Josefina Černínová, jak je její jméno uváděno v dalších pramenech. Josefina byla desátým potomkem Jana Josefa hraběte z Thunu - Hohensteinu a jeho první manželky Marie Kristýny z Hohenzollern - Hechingenu.

Ke sňatku pětadvacetileté Josefiny se stejně starým hrabětem Černínem došlo 7. srpna 1771 v kapli na zámku v Děčíně, který byl jedním z mnoha majetků Josefinina otce. Sňatek dosvědčil Černínův švagr František Antonín hrabě Des Fours a přítel novomanželů Václav Petr Dobřenský z Dobřenic. Sňatek byl zaznamenán také tzv. **aliančním znakem**, neboli spojením znaků obou rodů - Černínů a Thun - Hohensteinů - a můžeme ho najít vyobrazený na fasádě zámku Kozel.

Přestože manželství hraběnky Josefiny s Janem Vojtěchem zůstalo bez potomků, v ostatních aspektech bylo tehdejší optikou považováno za úspěšné. Společný život končí po devětatřiceti letech hraběččinou smrtí 7. června 1810. Dle úmrtního oznámení zemřela čtyřiašedesátiletá hraběnka na vodnatelnost, která byla následkem ztvrdnutí jater. Původně byla Josefina pohřbena ve Chválenicích společně s Černínovými rodiči, avšak po dostavbě štáhlavského hřbitova byla k poslednímu odpočinku uložena v tamní hrobce v kapli **Povýšení sv. Kříže**, kde o několik let později spočinul i samotný hrabě Černín.²⁵

²⁵ LUKEŠOVÁ, Marie. *Jan Vojtěch z Chudenic - nejvyšší lovcí a stavitel zámku Kozel*. Plzeň, 2022. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Katedra historie. Vedoucí práce Jan Kilián. s. 24 a 25.

2 Prohlídkový okruh zámku Kozel

Prohlídkový okruh zámku Kozel je rozsáhlý a různorodý. V současné době skládá z třiatvacesti místností zpřístupněných veřejnosti. Prohlídka vždy začíná před vstupní branou a trvá zhruba 45 - 60 minut, přičemž maximální kapacita návštěvní skupiny je dvacet osob. Pro účely této absolventské práce a jejího zaměření na aktivity předškolních dětí jsou důležité i některé organizační zvyklosti a pokyny předcházející samotné prohlídce. Jako příklad **návštěvnických zásad**, které později využiji, uvedu, že hned na počátku jsou návštěvníci přivítáni a poučeni o zákazu fotografování v interiérech zámku, případně požádáni o odložení objemnějších zavazadel a deštníků či o ponechání kočárků, odrážedel a podobných předmětů v průjezdu zámku. Návštěvníci by měli po dobu prohlídky respektovat pokyny průvodce a jsou povinni dodržovat **návštěvní řád**.²⁶

Celek dvaceti tří místností, zvláště v té estetické i technické kvalitě, kterou představuje interiér zámku Kozel, je pro obvyklého návštěvníka jistě působivý, avšak pro děti předškolního věku představuje rozhodně příliš náročný a také abstraktní soubor. První místnosti prohlídky, jimiž jsou *Vstupní historická expozice, První a Druhá hostinská místnost a Dámský salonek*, proto ve svých didaktických aktivitách využívat nebudu. Tyto čtyři místnosti jsou situovány v západním křídle hlavní zámecké budovy.²⁷

Dále se nádvořím přechází do jižního křídla, které jsem se rozhodla formativně využít, neboť místnosti v této reprezentativní části zámku mají pro děti velký edukační potenciál. Výklad je prováděn celkem ve 13 místnostech (*Vstupní hala, Pánský kuřácký salon, Hostinská ložnice, Toaletní pokoj, Lovecký salon, Kulečnickový sál, Jidelna, Společenský salon, Modrý pokoj* nazýván též *Hraběňčina pracovna, Hraběcí ložnice, Hudební kabinet, Šedý kabinet, Ranní jídelna a Pánská pracovna*)²⁸, z nichž 6 jsem se rozhodla didakticky využít.

Z východního křídla opět vybírám jen některé prostory. Celá tato část představuje *Knihovnu, Empírový salonek* s vedutami a *Hostinský pokoj* (nazývaný též *Velký empírový salon*). Poslední zpřístupněnou místností je zde unikátní *Zámecké divadlo*, které zdobí severní křídlo zámecké budovy.²⁹

²⁶ *Návštěvní řád* [online]. Národní památkový ústav, 2016 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: www.zamek-kozel.cz/cs/informace-pro-navstevniky/navstevni-rad

²⁷ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Státní zámek Kozel: průvodcovský text*. 2001. S. 3 - 19. Nepublikováno.

²⁸ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Státní zámek Kozel: průvodcovský text*. 2001. S. 20 - 52. Nepublikováno.

²⁹ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Státní zámek Kozel: průvodcovský text*. 2001. S. 53 - 62. Nepublikováno.

V druhé části severního křídla, kde po určitou dobu bývala zámecká kuchyň, se nyní nachází **správa zámku**, tj. kancelář správy zámku, místnost pro průvodce, zasedací místnost, sociální zařízení pro zaměstnance apod. Tyto prostory, stejně jako druhé patro jižního křídla s bytem pro kastelána, půda nebo zámecký depozitář, nejsou návštěvníkům zpřístupněny, tudíž je nich nelze s prohlídkou navštívit.

2.1 Průvodce a jeho úloha na zámku Kozel

Průvodce v **památkovém objektu**, podobně jako učitel ve škole, bývá jedním z klíčových předpokladů úspěšné a kvalitní prohlídky. Jako stěžejní pracovník musí mít neustále na paměti, že svým vystupováním a vyjadřováním reprezentuje kulturně hodnotný objekt a vytváří ušlechtilou atmosféru, která by měla být stěžejním cílem. Mezi základní vlastnosti dobrého průvodce by měla patřit zdvořilost, vstřícnost, komunikativnost a jazyková erudice. Měl by být **profesionálem**, který je schopen zvládat krizové situace s klidem a rozvahou, ale zároveň zajistit práva svá a ostatních standardních návštěvníků a dokázat se vymezit vůči nevhodnému chování.³⁰

Organizace samotné prohlídky je náročná z mnohých hledisek. Je třeba dodržovat řadu pravidel vyplývajících z návštěvního řádu coby obecného profesního dokumentu a také ze specifických řádů jednotlivých objektů. Primárně musí být hlídána jak **bezpečnost** návštěvníků, tak prohlídkové trasy. Většinou není možné, aby návštěvníci manipulovali s exponáty, pokud k tomu nemají vyslovený souhlas průvodce či odpovědného pracovníka zámku. Pokud dojde k poškození či odcizení některého z exponátů, průvodce musí situaci správě zámku ihned nahlásit a následně se účastnit dalších kroků vyšetřování. Je nezbytné, aby průvodce znal základní rozložení objektu a byl dobře seznámen s jeho každodenním provozem.³¹

Základním požadavkem pro průvodce je bezpečná orientace v prostoru prohlídkového okruhu. Měl by být návštěvníkům neustále na očích, jít buď v čele, nebo v závěsu a mít neustálý přehled o skupině. Za nevhodné se u průvodce považuje příliš civilní chování, např. opírání se o stěny, sedání si na exponáty, konzumace potravin či žvýkání žvýkačky. V metodice průvodců

³⁰ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 64.

³¹ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 68.

se mimo jiné klade také důraz na trpělivost a poskytnutí dostatečného času na prohlédnutí exponátů návštěvníkům.

Vizitkou dobrého průvodce je zachování loajality nejen danému objektu, ale také zaměstnavateli, ať už se jedná o **Národní památkový ústav**, soukromého vlastníka či jiný druh správy objektu. Osobní názory na objekt, mobiliář, oficiální výklad, či jakoukoliv jinou problematiku spojenou s památkovým objektem či zaměstnavatelem je naprosto nevhodné vyjadřovat v rámci profesionální prohlídky, a to ani v rámci odpovědi na eventuální dotazy návštěvníků.

Profesionální průvodce se pozná především podle **kvality výkladu**. Je nezbytné, aby o textu přemýšlel, rozuměl mu a dokázal ho pružně upravovat podle naladění a potřeby dané skupiny. Schopnost interpretace textu je nesmírně důležitá. Mechanicky citovaný text bez jistého osobního a specifického podání může snadno pozbyť zajímavosti a snížit úroveň celkové prohlídky. Text prohlídky by měl být srozumitelný pokud možno všem návštěvníkům ve skupině.

Mezi průvodci je známo, že častým nešvarem bývají **neověřené informace**. Pokud se průvodce od kolegů či návštěvníků dozví „zajímavé“ skutečnosti spojené s daným objektem, neměl by je bez dalšího ověření automaticky interpretovat při dalších prohlídkách, což se bohužel občas stává.

K erudici průvodce patří schopnost odpovídat na **dotazy návštěvníků**. Měl by tak činit s respektem a úměrně k tomu, kdo dotaz vznesl. Jinak je samozřejmě třeba odpovídat dospělému člověku a jinak dítěti, kterému nestačí pouze podat faktografické informace, protože pro něj mohou být příliš abstraktní a nesrozumitelné. V případě, že si průvodce není jistý, není možné, aby si informace vymýšlel, vždy by měl návštěvníky odkázat na příslušnou odbornou literaturu nebo se k dotazu vyjádřit na základě porady se zkušeným kolegou či příslušníkem správy objektu.³²

Interpretace textu by měla být opřena o dobrý **řečový projev** průvodce. Užívá výhradně spisovnou formu jazyka, ale formuluje text srozumitelně a vyjadřuje se přirozeně. Základním pilířem úspěchu je bezesporu dobrá artikulace a schopnost text interpretovat za pomoci rétorických prostředků, mezi které patří intonace, pauza, či důraz na vhodně zvolená slova a

³² KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 63.

v neposlední řadě také oční kontakt se skupinou,. Parazitických slov typu: jakoby, prostě, vlastně apod., by se měl průvodce vyvarovat, protože do výkladu nepatří, stejně jako monotónnost či přílišná rychlost projevu. Průvodce by měl intenzitu hlasového projevu pružně přizpůsobovat místnostem s různými akustickými dispozicemi, a taky složení a velikosti skupiny.³³

Co se týče **oděvu průvodce**, ten by měl splňovat tyto jednoduché základní požadavky. Oblečení by mělo být čisté, společensky vhodné a adekvátně zvolené vůči danému objektu. Jinak je obléká průvodce zřícenin, jeskyní či vyhlídkových věží a jinak průvodce zámeckých interiérů. Průvodce by měl mít po celou dobu vhodně umístěnou jmenovku, ať už se jedná o kartičku NPÚ či jinou formu identifikátoru.³⁴

Průvodce musí být taky připraven na práci se skupinou, ve které se vyskytují malé děti. Ty jsou návštěvníky stejně, jako všichni ostatní, potřebují ovšem poněkud **specifický přístup**. Ostatní návštěvníci mohou být přítomností dětí rozladěni, jelikož v průběhu prohlídky se děti verbálně projevují, jsou hlučné, pláčou, nebo jinými způsoby prohlídku narušují dospělým osobám, i na tyto situace musí být průvodce připraven. V těchto případech je potřeba situaci řešit taktně s citem a respektem vůči dětem a jejich rodičům.³⁵

2.2 Děti předškolního věku a prohlídka na zámku Kozel

2.2.1 Vymezení pojmu dítě předškolního věku a význam hry v předškolním období

Podle Šmelové, je předškolní věk charakterizován jako „(...) období života dítěte od dovršení 3. roku věku do zahájení povinné školní docházky, zpravidla po dovršení 6. roku života jedince, tj. věk mateřské školy. V tomto období mohou děti navštěvovat mateřskou školu, která doplňuje rodinnou výchovu a připravuje dítě na jeho další vzdělávací etapu, tj. povinné školní vzdělávání.“³⁶

³³ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 64.

³⁴ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 66.

³⁵ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 68.

³⁶ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. S. 31.

V předškolním věku se dítě nachází v tzv. období názorného a intuitivního myšlení, které charakterizoval vývojový psycholog a filozof **Jean Piaget**. „*V tomto období je myšlení dítěte vázáno přímo na to, co vnímá nebo si již umí představit. (...) Myšlení dítěte charakterizujeme zejména jeho intuitivnost a egocentrismus (dítě zaměřuje pozornost na vlastní osobu, prosazuje se na úkor druhých, není schopno vnímat skutečnost na základě druhých). Myšlení dítěte je antropomorfní (dítě přenáší vlastnosti člověka na předměty a zvířata) a též magické (o tom, co se má uskutečnit, co se bude dít, rozhodují přání, z toho plyne např. záliba dítěte v pohádkách).*“³⁷

Období předškolního věku je taky charakteristické rozvojem hrubé a následně i jemné motoriky. „*Na konci předškolního věku se pohyby dítěte zpřesňují, jsou plynulejší a stále více kontrolovány vědomím dítěte, které již zvládá např. jízdu na koloběžce. (...) Vývoj jemné motoriky je vázaný na motoriku hrubou. Rozvíjí se manipulační zručnosti. Dítě zvládá navlékat korálky, používat tužku (...) apod.*“³⁸

Zdravý vývoj dítěte v tomto období a jednotlivá vývojová stádia dítěte popsal např. psycholog **Erik Erikson**. „*Erikson vychází z poznatku, že pro dítě tohoto věku je charakteristická jeho aktivita, která se rozvíjí v řadě činností, např. v rámci her, v kontaktu s dospělými i vrstevníky. (...) Hra a kontakt s realitou mu umožňuje získávat nové poznatky, zkušenosti, poznávat sebe, řešit různé problémové situace.*“³⁹ **Hra** je velmi důležitým prostředkem pro přirozený rozvoj dítěte v předškolním věku a s tímto obdobím je také nejčastěji spojována. „*Hra je neoddelitelnou součástí života každého dítěte, hře věnuje převážnou část dne. Hra mu poskytuje nejen zábavu a radost, prostřednictvím hry se učí, uspokojuje své sny, touhy, potřeby, fantazii, všestranně se rozvíjí. (...) Hra rozvíjí dítě po stránce tělesné, podněcuje je v oblasti sociální, je významným komunikačním prostředkem.*“⁴⁰

V prostředí mateřské školy vypadá hra poněkud odlišně od toho, co spousta dětí zažívá doma. Mnoho z nich se totiž poprvé dostává do společnosti dalších dětí, s čímž mohou přicházet různá úskalí. „*Dítě se dostává do nových rolí (...). Stává se členem skupiny, v níž navazuje nové kontakty, hraje si, ale musí se i přizpůsobovat pravidlům, požadavkům, které jsou na něj z okolí*

³⁷ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. S. 33.

³⁸ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. S. 34.

³⁹ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. S. 32.

⁴⁰ SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9. s. 27.

kladené. ⁴¹ Ačkoli to nemusí být na první pohled patrné, i ve školce tráví děti spontánní hrou valnou část dne a skrz hru se rozvíjí celá osobnost dítěte. „Z názorů a teorií uznávaných psychologů vychází i současné pojetí vzdělávání včetně předškolního, a hra v něm má své nezastupitelné místo. Hrou dítě uspokojuje celou řadu svých potřeb. (...) Hry, které plní funkci učení, jsou obsahově velmi rozmanité. Dětem v nich nejde o výsledek, ale zejména o možnost činnost realizovat (...). Hry, které s procesem učení nesouvisejí, mají co dočinění s řešením různých problémů vlastního života a vyznačují se tendencí ke stereotypnímu opakování námětů, které jsou pro dítě aktuální.“⁴²

Než se posuneme k dalšímu bodu, je zcela na místě zmínit také pojem **didaktická hra**. Jedná se o další specifický druh hry, který je nejen v předškolním vzdělávání hodně využíván. „Didaktické hry ve vyučování systematicky naplňují celou řadu funkcí - motivační, sociální a naukovou... (...) Didaktické hry v hodinách (...), pokud jsou využívány systematicky a vhodně pomohou učiteli ve všech etapách jeho práce. Výsledky mohou být dílčí - s pomocí didaktických her účelně vyložit, procvičit a upevnit (...) látku ve vyučování, nenásilně a celkem příjemně také ohodnotit nabyté znalosti dětí.

2.2.2 Specifika prohlídky na zámku Kozel s dětmi předškolního věku

Vycházíme-li z poznatků, které charakterizují v předchozí kapitole, je jasné, že klasická prohlídka nebude pro děti předškolního věku zajímavá. Je nutné dětem výklad přizpůsobit dle potřeby, je vhodné děti přímo do prohlídky zapojovat, klást dotazy či dávat drobné úkoly. Nelze se spoléhat na to, že budou děti pouze pasivně přijímat informace. Nebudou.⁴³ Pokud se jedná o samostatnou skupinu dětí, školní třídu, mateřskou školu nebo skupinu dětského tábora, celá prohlídka bude vypadat úplně jinak než ta, kterou na objektech můžeme za běžných okolností vidět.

Průvodce má při prohlídce dětské skupiny mnohem důležitější úlohu, než se může na první pohled zdát. Je třeba si uvědomit, že se pro mnoho dětí stává prvním průvodcem nejen po památkovém objektu, ale taky **světem historie**. Průvodce může mít zásadní vliv na to, jak budou děti v předškolním věku vnímat památkové objekty, proto je důležité, aby je dokázal zaujmout, upoutat, ale taky empaticky, s citem a lehkostí provést nejen samotným interiérem,

⁴¹ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. S. 35.

⁴² SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9. s. 29.

⁴³ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 60.

ale i mnohdy obtížnými historickými souvislostmi. Samozřejmě, že nebude dětem prezentovat konkrétní data, ale zasadí se o to, aby se prohlídka pro děti stala **komplexním zážitkem**, který je hluboce spoután s historií a péčí o památkové objekty.⁴⁴ Průvodce sice zjednodušuje dané informace, to ovšem neubírá na jejich důležitosti a autenticitě. Musí být schopen pružně a aktivně reagovat na emoční a náladové změny ve skupině a při vedení prohlídky respektovat individualitu jedinců.⁴⁵

Dalším důležitým bodem, na který je potřeba se při plánování dětské prohlídky zaměřit, je samotný výklad. V tu chvíli průvodce nemusí sylabus využívat, bude ho potřebovat minimálně. Při dětské prohlídce tohoto typu je nutné dbát na **autentičnost projevu** a dokázat udržet dětskou pozornost po celou dobu prohlídky, k čemuž mohou pomoci další aspekty, např. kladení otázek, zapojování hádanek, říkanek, písni nebo využívání prvků dramatické výchovy. Je vhodné zaměřit se na předměty, které děti budou znát, např. toaleta, psací stůl, kamna apod., ale které dříve vypadaly jinak. Také funkčnost jednotlivých předmětů je pro děti nesmírně zajímavá. Propojení dřívějšího světa s tím současným je efektivní způsob, jak dětem přiblížit funkci daného památkového objektu tak, aby byly schopny alespoň některé zákonitosti pochopit. Výklad musí zároveň být možné pružně přizpůsobovat potřebám dané skupiny.⁴⁶

⁴⁴ HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC, Martina INDROVÁ a kol. *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2. S. 39.

⁴⁵ HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC, Martina INDROVÁ a kol. *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2. S. 40.

⁴⁶ KUBŮ, Naďa, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8. S. 65.

3 Prohlídka na zámku Kozel pro děti předškolního věku

Na rozdíl od klasické prohlídky pro veřejnost navrhuji prohlídku pro děti předškolního věku realizovat ve všech přístupných místnostech. Po delším uvážení jsem dospěla k závěru, že z různých hledisek není vhodné, aby dětská prohlídka procházela všemi místnostmi; za smysluplnější považuji zaměřit se na místnosti, které mohou být pro děti známé z prostředí domova či z pohádek nebo je jejich využití pro děti dostatečně srozumitelné.

Úvod do samotné prohlídky a další organizační body prohlídky proběhnou v **Modrém salonu**, prostoru umístěném v druhé části budovy zámecké kaple. Děti zde mají možnost odložit si věci, mohou se občerstvit či použít toaletu. V Modrém salonu dojde rovněž k nastolení rámce prohlídky - společně s dětmi se *staneme badateli, kteří na zámek přijeli zkoumat způsob života šlechty v 18. století*. Domnívám se, že téma objevování, zkoumání a porovnávání známého s nově nabytým je pro děti velmi atraktivním prostředkem k účelné a zajímavé edukaci. Jsem zároveň přesvědčena, že tento rámec nabízí prohlídce dostatečný prostor pro **flexibilitu** a případnou **improvizaci** v případě, že něco „nepůjde podle plánu“.

Ačkoli přesnou strukturu prohlídky podrobně rozvedu v následující kapitole, považuji za důležité udělat v této části alespoň stručný souhrn náplně hlavního programu. Před vstupem do interiérů si s dětmi přečteme krátký **příběh** o hraběti Černínovi a jeho ženě Josefíně, který slouží jako motivační východisko prohlídky. Úvodní místností, kterou společně navštívíme, bude reprezentativní Vstupní hala, kde hrabě Černín vítal své hosty. Přesuneme se do zdobeného Společenského sálu, kde se s dětmi zaměříme na působivé malby na stěnách a zámeckou terasu. V zámecké Jídelně bude hlavní náplní vypravování o tehdejších stolování, jídelníčku a porovnání s tím, co děti znají z domova. Ve společné hraběcí ložnici se samozřejmě spalo, ale my tu s dětmi mimo jiné prozkoumáme také funkci toaletního stolku, nočníku a toalety. V hudebním kabinetu hrála hraběnka na krásné **fortepiano** – nabízí se tedy porovnání dobových hudebních nástrojů s těmi, které známe dnes, a je samozřejmě žádoucí něco si zazpívat.⁴⁷ Dalším prostorem plánované prohlídky je pánská pracovna, která sloužila hraběti. Zde se děti zamyslí nad tím, jaké **současné vynálezy**, které dříve hrabě nemohl znát, by mu mohly ulehčit jeho tehdejší práci. V následující místnosti, knihovně, se půjčovaly a četly knihy. I my si přečteme krátký příběh, který je součástí motivačního textu, a následně si o něm s dětmi budeme povídat s cílem prezentovat jednak hlavní jména kozelských šlechticů (Černínů

⁴⁷ Ke společnému zpěvu jsem zvolila lidové písně vhodné pro zpěv s dětmi předškolního věku, např. *Běží liška k Táboru, Teče, voda, teče* nebo *Já, husárek malý*.

a Valdštejnů) a jednak obecný pojem „divadlo“, které bude posledním a asi nejpůsobivějším objektem prohlídky.

Závěr programu proběhne opět v Modrém salonu. Spolu s dětmi provedeme reflexi obsahu i **didaktických aktivit**. Děti si budou moci do mateřské školy či domů odnést velmi zdařilé omalovánky, které vznikly speciálně pro účely této mnou navrhované aktivity a které jim budou prohlídku připomínat.⁴⁸

3.1 Příběh jako motivace prohlídky pro děti předškolního věku

Příběhy a pohádky jsou pro děti nesmírně důležité, a to z mnoha hledisek. Doláková ve své publikaci zmiňuje, že „*Pohádky jsou pro děti materiálem k poznání světa, ve kterém žijí. Každá reálná situace se dá zobrazit příběhem. Poskytují jistotu a bezpečí; s čím se seznamují v příběhu, je pro ně odrazem skutečnosti. Není to život sám, spíše příležitost, jak si jej vyzkoušet, jak mu porozumět.*“⁴⁹ Důležitost využívání příběhů v předškolním věku je nezpochybnitelná. Nejen, že děti prostřednictvím příběhů v jistém smyslu objevují „svět“, ale mohou zároveň v klidu a pohodlí **bezpečného prostředí** poznávat nejrůznější situace, životní nástrahy a nebezpečí. V neposlední řadě děti mohou také po svém registrovat jisté elementární etické a morální zásady, které pohádky téměř vždy obsahují.

„*Jenomže v dětském světě nejsou jen samá kouzla a samé pohádky. Povšimněte si, prosím, jak děti (aspoň mnohé) rády a s napětím poslouchají vyprávění dospělých o docela obyčejných věcech ze života. (...) Proč je to pro děti tak přitažlivé. Inu proto, že dítě má zkušenosti se svým současným dětským světem, a jestliže někdo z dospělých vypravuje o svém dětství, dítěti se přibližuje.*“⁵⁰ Vše, co výše zmiňuje profesor **Zdeněk Matějček** je důležité i pro využití příběhu v rámci dětské prohlídky, kterou se tato práce zabývá. Příběh může posloužit jako výchozí motivace prohlídky a bude nás provázet po dobu, kterou strávíme v interiéru. Je proto velmi důležité zvolit, jakým způsobem bude příběh zpracován, následně podán dětem a užíván v průběhu programu. Jedním z hlavních cílů celého programu je dětem přiblížit způsob života šlechty v 18. století tak, aby byly schopné prostřednictvím svých vlastních zkušeností alespoň rámcově pochopit, že památkové objekty na území České republiky ve velké míře sloužily jako domov pro konkrétní osoby. Domnívám se, že za pomoci

⁴⁸ viz přílohy č. 2 - 11

⁴⁹ DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: Práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. 1. vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1. S. 9 s 10.

⁵⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing., 2005. ISBN 978-80-247-0870-6. S. 156 a 157.

příběhu o hraběti Černínovi a jeho ženě Josefině mohou dětskou pozornost a zaujetí efektivně **evokovat** tak, aby se děti do prohlídky s chutí zapojily, objevovaly a fixovaly nové a zajímavé poznatky. Příběh mi také umožňuje vypustit složité historické souvislosti, které jsou běžně uváděny pro starší návštěvníky na počátku každé prohlídky. Děti v předškolním věku konkrétní historické poznatky nemohou vnímat z hlediska svého **psychosomatického vývoje**, nicméně základní informace, např. okolnosti výstavby zámku, dobové aktivity apod. je potřeba uvést. Děti musí být smysluplně a působivě uvedeny do tématu celého programu, s čímž příběh rozhodně pomůže.

3.2 Struktura prohlídky

Součástí promyšlené motivace bude zajištění dětské zkušenosti se **vstupenkami**. V samotném úvodu, po přivítání třídy, obdrží každé dítě svou vlastní vstupenku, kterou se při vstupu na zámek musí prokázat. V běžném provozu děti předškolního věku svůj vlastní „lístek“ nedostávají. Dle návštěvního řádu se každý návštěvník musí u vstupu prokázat platnou vstupenkou⁵¹ a chceme-li, aby pro děti byl zážitek plnohodnotný, nelze je o tuto zkušenost ochudit. Úvodní část odhaduji přibližně 15 minut.

3.2.1 Úvodní motivační část

Motivace a seznámení průvodce s dětmi je pro hladký průběh programu **klíčová**. Je potřeba v této fázi děti poznat, např. i jménem, získat si jejich pozornost, např. dát jim možnost říci samostatně několik slov o své škole apod., a především je důkladně uvést do tématu. Na počátek jsem se proto rozhodla zařadit seznamovací **didaktickou hru**, v průběhu které si osvojím nejen jména dětí, ale také se seznámím se složením celé skupiny.

⁵¹Návštěvní řád [online]. Národní památkový ústav, 2016 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: www.zamek-kozel.cz/cs/informace-pro-navstevniky/navstevni-rad

Seznamovací hra - Tleskaná

Cíle:

1. Dítě rozvíjí rytmické schopnosti.
2. Dítě respektuje pravidla hry a aktivně se zapojuje.

Pravidla: Hráči sedí v kruhu. Tleskají do rytmu, dvakrát rukama a dvakrát do stehen. Začínající hráč při tleskání dvakrát vysloví své jméno a při plácání do stehen dvakrát jméno jiného hráče. Jmenovaný tento signál přebírá a následně předává stejným způsobem dál.⁵²

Příklad: Rukama tleskám své jméno „*Emma – Emma*“. Předávám signál a do svých stehen plácám jméno spoluhráče „*Klára – Klára*“. Signál přebírá Klára, která tleská své *jméno (Klára - Klára)* a předává signál dalšímu spoluhráči (např. *Pepa - Pepa*).

Brainstorming

Dalším bodem je společný brainstorming. Pokládám dětem jednoduché otázky, díky kterým se dozvím, jaké mají zkušenosti s památkovými objekty. Zároveň je důležité zjistit, co děti zajímá, na co se těší nebo co od prohlídky očekávají.

Příklady brainstormingu:

„Byl už jste někdo na hradě nebo zámku?“

„Co jste na hradě (zámku) viděli?“

„Co jiného si z návštěvy pamatujete?“

„Co si myslíte, že v zámku uvidíte?“

„Kdo myslíte, že na tomto zámku žil?“

Odpovědi dětí strukturovaně zapíšu na papír, díky čemuž bude jednodušší provést zpětnou vazbu na závěr prohlídky. Díky tomu, co se od dětí dozvím, mohu při aktivitách efektivně zařadit **individualizaci**, která je nezbytnou součástí didaktických forem předškolního vzdělávání.

⁵² Hranostaj [online]. 2015 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/hra1552>

Po myšlenkové mapě je z hlediska plánování jednotlivých činností vhodné představení motivačního příběhu. V textu, který jsem sestavila pro účely prohlídky, jsou některá slova podtržená - jedná se o slova, která vyhodnocuji jako pravděpodobně pro děti neznámá či nesrozumitelná. Text je tedy záměrně koncipován tak, aby vznikl prostor i pro případné vysvětlení. Příběh nám zároveň poslouží jako prostředek pro rozvoj předčtenářských dovedností a úvod do historických souvislostí. Po přečtení příběhu se s dětmi již bez prodlevy přesuneme do zámeckých interiérů. Z osobních zkušeností vím, že momenty, při kterých dochází k přesunu skupiny dětí z jednoho místa na druhé, mohou být z neplánovaných důvodů náročné a zdoluhavé. S tímto je třeba od začátku plánování prohlídky počítat.

*„Před 240 lety, to už je velmi, velmi dávno, rostl všude v těchto místech hustý les. Žili tu jeleni, srnky, veverky a divoká prasata, ve větvích zpívali ptáci a houštím si hledali cestu mravenci, chrobáci a další hmyz. Dole pod lesem se rozprostírala malá vesnička Šťáhlavy, která tam stojí dodnes, ale v naší době je o mnoho větší. Tenkrát tam ještě nestál ani kostel, ani škola, nejezdil tam ani vlak, ani autobus, a ni žádná auta. Zato tam v malém zámečku bydlel mladý **hrabě** /víte, děti, kdo to byl hrabě? /. Jmenoval se Jan Vojtěch Černín z Chudenic a na zámku bydlel se svou manželkou Josefinou. Byli staří asi jako vaši tatínkové a maminky, ale bohužel sami neměli žádné děti, ačkoliv si je moc přáli. Hrabě s manželkou se měli moc rádi a dobře hospodařili na svém **panství** /víte, co znamená slovo panství? /. Hrabě Vojtěch na svém panství rád pořádal různé slavnosti /jaké slavnosti tu asi mohl pořádat, co myslíte? Máte nějaké nápady? /. Jenže to mělo háček, hrabě nikdy nemohl pozvat všechny své přátele, které by chtěl, protože by se k němu na zámek všichni nevešli.*

*Jednou se hrabě v kočáře projížděl po okolí, když tu mu do oka padl náš zalesněný kopec. „Jestli je tam dobrá půda, mohl by se kus lesa vykácet, a na tom místě bych nechat vystavět další zámeček.“ Napadlo hraběte. „Byl by dostatečně velký, aby tam mohli bydlet moji hosté, když je pozvu na **lov** /znáte, děti, slovo lov? /. Navíc my s Josefinou bychom v novém krásném zámku mohli bydlet přes léto, budeme mít krásný rozhled do krajiny, okolo necháme růst les pro zvěř. A ještě něco! Josefina by tu mohla mít konečně pokoj plný hudebních nástrojů, který bude jen a jen její, přesně jak si to vždycky přála... “ zasnil se hrabě při pohledu z okna kočáru.*

Jak řekl, tak udělal. A teď se i my, děti, půjdeme podívat do zámku, jak si to tu hrabě Černín s hraběnkou Josefinou pěkně zařídili.“⁵³

⁵³ Text autorky vytvořený přímo pro účely dětské prohlídky.

3.2.2 Prohlídka

V této části práce se budu zabývat strukturou výkladu a programu v jednotlivých místnostech interiéru. Časovou dotaci samotné prohlídky jsem plánovala s ohledem na řadu faktorů vyplývajících z **psychologických a didaktických zásad** předškolní edukace. Za smysluplné rozpětí prohlídky považuji 20 minut. Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, „výklad“ bude proveden pouze v některých místnostech. Přestože text prohlídky je standardem, je třeba počítat s jeho možnými individuálními úpravami podle složení a klimatu skupiny či zkušeností dětí. Výklad je založen na **dialogu** s dětmi, na kladení otázek, užívání dalších vhodných jazykových prostředků a přirozené komunikaci. Po celou dobu mají děti možnost kdykoli klást dotazy.

Vstupní hala

„Z příběhu už víte, děti, proč si hrabě Černín zámek postavil! Kdo si to zapamatoval? Ano. Sem na zámek si zval svoje přátele. Když přijeli, v této místnosti je osobně vítal.⁵⁴ I já tu vítám všechny z vás a doufám, že si to tu společně užijeme.“

Po krátkém slovu na úvod si s dětmi nastavíme jednoduchá **pravidla pohybu po interiéru**. Považuji za vhodné to udělat až přímo v místnosti, protože je zde např. provazy a koberec jasně vyznačeno, do kterých částí pokoje se můžeme podívat. To dětem umožní pravidlům dobře porozumět, protože pro ně přestávají být abstraktní. Záměrně volím formu dohody, protože děti jsou pak více motivované pravidla dodržovat.

„Děti, v našem zámku máme spoustu starých a vzácných věcí, které se nesmí poškodit. Musíme dávat pozor, až se budeme pohybovat v pokojích. Potřebuji, abychom si domluvili dvě nejdůležitější pravidla, a ta budeme všichni dodržovat, až budeme uvnitř. Máte nějaké nápady?“

Přestože dávám dětem prostor pro vlastní nápady a vyjádření a vedu s nimi otevřený dialog, je třeba formulovat právě dvě nepodkročitelná pravidla chování, která platí pro všechny návštěvníky památek obecně. Právě při tvorbě těchto pravidel mohu využít ty informace, které jsem se dozvěděla při počátečním brainstormingu a tvorbě myšlenkové mapy. Základními pravidly, k nimž chci při komunikaci s dětmi dospět, jsou: **nedotýkat se exponátů a nevzdalovat se od skupiny!** V průběhu prohlídky bude možné vybrané exponáty vzít do ruky, to však bude pro děti vítaná výjimka.

⁵⁴ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nепublikováno. s. 20.

Jídelna

„Děti, co myslíte, že je tohle za pokoj? Podle čeho jste to poznali? (...) Hrabě Černín s manželkou Josefínou tu obědvali a večereli společně se svými hosty. Co byste si dnes dali k zámeckému obědu? (...) Tak, a my se podíváme, jestli si pan hrabě a paní hraběnka mohli dát všechno, na co máte chuť vy! V téhle knize jsou napsaná některá jídla, která byla tehdy velmi oblíbená. Ted' jich pár přečtu. Kdo by je chtěl ochutnat, ukáže palec nahoru, koho nelákají, ukáže palec dolů. Jste připraveni? (...) Jaké vaše oblíbené jídlo byste nabídli své návštěvě, jako to dělal hrabě Černín?“

Přečtu dětem pár vybraných jídel z dochovaného **jídelního lístku**. Vybírám záměrně taková jídla, která si děti dokáží představit na základě svých zkušeností, protože se buď skládají ze surovin, které děti znají, nebo se podobají jídlům, která jíme dnes. Jako příklad uvádím pečené holuby s žampiony a chřestem (vysvětlení pojmu), piškotový dort, květák s máslovou omáčkou, kohout se salátem, pečené srnčí ocásky nebo směs krájených sýrů.⁵⁵

Společenský sál

„Společenský sál je pokoj, kde se Černínovi hosté scházeli k odpolední svačině. Když hrabě nechal tenhle pokoj vymalovat, bylo pro něj důležité, aby se tu hosté cítili dobře a vše jim připomínalo přírodu z okolí zámku.⁵⁶ Až řeknu, můžete se rozejít po místnosti všude, kde je tenhle hnědý koberec a pořádně si prohlédnout stěny. Úkolem bude najít 4 zvířátka: lišku, psa, sovu a veverku. Když zvířátko najdete, zapamatujte si místo! Nezapomeňte na pravidlo, že na nic nesaháme! Tak, a můžete vyrazit!. (...) Kdo našel lišku? Kdo našel pejska? Kdo našel sovu? Kdo našel veverku? Viděli jste na stěnách ještě něco zajímavého? Uměli byste pojmenovat všechna zvířátka?“ (bažant, dudek, sojka ...)

⁵⁵ Dochovaný jídelní lístek, zapůjčen p. Milanem Fialou, kastelánem státního zámku Nebílovy. Nепublikováno. viz příloha 12

⁵⁶ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nепublikováno. s. 37.

Ložnice

„V této místnosti hrabě Černín s manželkou Josefínou spali. Víte, děti, co je tohle za předmět? /ukázu keramický nočník/ (...) Není to zvláštní, že dospělí mají nočník, a navíc v ložnici? Děti, já vám povím takové tajemství... hrabě Černín s paní Josefínou tady na zámku neměli žádnou koupelnu! To tenkrát totiž nebylo zvykem. Co byste dělali vy, kdybyste doma neměli koupelnu? (...) Oni to vyřešili tak, že si zařídili koupelnu i toaletu přímo v ložnici /co je to toaleta? /. Používali tenhle stolek, na kterém jsou jednoduchá umyvadla. Víte, že v té době v domech ještě neměli kohoutek s tekoucí vodou? Jak to asi dělali? (...)”

Hudební kabinet

„Na začátku jsme si četli příběh, vzpomínáte? Hrabě Černín v příběhu říkal, že by chtěl své manželce zařídit pokoj plný jejích oblíbených věcí! Co to bylo? /hudební nástroje/ Ano. V hudebním pokoji právě stojíme.⁵⁷ Představte si, že hraběnka Josefína uměla hrát na všechny tyhle hudební nástroje! Ta byla ale talentovaná. Dokážete ty nástroje všechny spočítat? Které dokážete pojmenovat? (...) Představme si, že jsme na chvíli v době hraběnky Josefíny a zkusme si něco zazpívat. Znáte písničku: Běží liška k Táboru? Nebo Skákal pes přes oves (...) Tyhle naše oblíbené písničky hraběnka určitě nezpívala, protože je nemohla znát. Hrála a zpívala jiné písně, jenže ty zase bohužel neznám já. Aby taky ne, když hraběnka žila tak strašně, strašně dávno!“

Je možné dětem dovolit zahrát pár tónu na fortepiano.

Pracovna

„Před chvílí jsme si prohlíželi pokoj hraběnky, tohle je zase pokoj pana hraběte, říkáme mu pánská pracovna.⁵⁸ Tady hrabě psal dopisy. Všechno psal právě takovým brkem, který se namáčel do inkoustu /Co je to inkoust? Nechám kolovat husí brk./ V té době ještě neznali zařízení, která používáte vy, třeba mobily a počítače, takže hrabě psal všechno rukou. Jaké vynálezy ze současnosti by hraběti mohli pomoci s psaním dopisů?“

⁵⁷ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nепublіkоváno. s. 45.

⁵⁸ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nепublіkоváno. s. 51.

Knihovna

„Děti, máte doma knihovnu? My tady na zámku máme velkou spoustu knih, nevejdou se ani do jedné místnosti. Víte, děti, kolik máme na zámku knih? Zkuste hádat. (...) Celkem jich tu je víc než 7 tisíc, to je něco!⁵⁹. Jakou svou oblíbenou knížku byste doporučili hraběnce Josefíně a proč?“

Divadlo

V divadle se mohou děti posadit na lavice, čehož využijí a přečtu jim druhou část příběhu.

„Hrabě Černín a hraběnka Josefína spolu prožili krásný a naplněný život. Jen jediná věc je trápila - neměli žádné děti. Po smrti milované manželky si hrabě Černín začal dělat velké starosti. I jeho život se pomalu chýlil ke konci a on si přál, aby se panství dostalo do dobrých rukou. Ještě, že měl synovce Kristiána Valdštejna! Na toho se mohl vždycky spolehnout. A tak se stalo, že hrabě před svou smrtí napsal poslední vůli, ve které celé své panství odkázal právě hraběti Kristiánovi.⁶⁰

Díky hraběti Kristiánovi máme na zámku taky tohle divadlo. To tu nechal udělat právě on.⁶¹ Už jste někdy byli v divadle? (...) Představte si, že se tu hráli i pohádky. Jakou máte rádi vy? (...) Jenže každé pohádce musí někdy zazvonit zvonec, a to platí i pro naši dnešní prohlídku. Půjdeme teď společně zpátky do Modrého salonu, a tam se rozloučíme. Před tím se ale můžeme všichni vyfotografovat!“

Před přesunem do Modrého salonu dám dětem a paním učitelkám možnost se společně vyfotografovat na nádvoří zámku. Z didaktického hlediska je vhodné děti v této fázi prohlídky aktivizovat, proto zvolím **změnu dynamiky**. Celou dobu se po zámku pohybujeme krokem a hodně se stojí, nyní děti vyzvu k tomu, aby ke dveřím Modrého salonu běžely.

3.2.3 Závěr prohlídky

Závěr prohlídky bude věnován krátké **reflexi**. Shromáždíme se v Modrém salonu, kde je možné podle míry dětské pozornosti či naopak únavy položit několik reflektivních **otázek**. Optimální metodou by samozřejmě byla zpětná vazba na úvodní myšlenkovou mapu, kterou jsme s dětmi tvořili na začátku, domnívám se však, že vzhledem k množství informací, dojmů a činností

⁵⁹ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nепublikováno. s. 54.

⁶⁰ Text autorky vytvořený přímo pro účely dětské prohlídky.

⁶¹ KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nепublikováno. s. 59.

vyplývající z prohlídky, bude volnější forma zakončení efektivnější. V tomto okamžiku jde především o jednoduchou syntézu poznatků a vjemů, tedy zjistit, co děti objevily, co je bavilo, co pro ně bylo nejméně zajímavé apod.

Příklady reflektivních otázek:

„Který zámecký pokoj ti přišel nejzajímavější a proč?“

„Chtěli byste bydlet na tomto zámku v době hraběte Černína? A proč?“

„Bylo pro tebe dnes něco těžké? Pokud ano, co?“

„Chtěl/a bys zámek znovu navštívit a vidět i jiné pokoje? Proč ano/ne?“

„Co bys na prohlídce změnil/a a proč?“

V samotném závěru je didakticky vhodné umocnit zážitek z prohlídky. Pro tuto příležitost jsem zajistila vytvoření omalovánek s motivy zámeckých interiérů, které obdrží každé dítě. Tento didaktický prostředek má mnoho uplatnění. Jedná se například o vhodnou formu hodnotného upomínkového předmětu, navíc vytvořeného pro další tvůrčí činnosti dětí (výtvarná činnost, fixace předmětů, pojmů...). V neposlední řadě navrhované **tematické omalovánky** představují vhodnou **didaktickou aktivitu**, která může být mnohostranně využitelná v následné práci mateřské školy či doma. Tato dílčí odměna může být v ideálním případě jedním z činitelů budoucí vnitřní potřeby např. navštěvovat s rodiči či se školním kolektivem další hodnotné kulturně historické objekty.

4 Reflexe prohlídky na zámku Kozel

V poslední části mé bakalářské práce se věnuji shrnutí a reflexi obsahu a průběhu mnou navržené prohlídky. Po předchozí domluvě jsem na zámku Kozel uskutečnila pilotní prohlídku podle své metodiky, kterou podrobně analyzuji A vysvětluji v předchozí kapitole.

Pilotní prohlídka proběhla dne 03. 03. 2023 od 9:30 hodin za účasti třídy jedné plzeňské mateřské školy. Prohlídku s průvodcem, tedy se mnou, absolvovalo 12 dětí ve věku 5 - 6 let, tři učitelky a dvě zaměstnankyně správy zámku Kozel, které pořizovaly fotografie průběhu prohlídky.

Úvodní část prohlídky, tedy seznámení s dětmi, aktivizační hra a uvedení do tématu, proběhla podle metodického návrhu s jednou malou změnou. Hru na jména, kterou uvádím v předchozí kapitole, jsem nakonec vyměnila za jinou, velmi podobnou. Děti do prohlídky vstupovaly s nadšením a velkým přívalem energie, což se odrazilo mimo jiné i v řeči jejich těl. Vyhodnotila jsem podle aktuální situace, že není vhodné se s nimi ihned posadit do kruhu a vést motivační rozhovor tímto způsobem, neboť s ohledem na další etapu úvodní části by tato forma práce pro děti mohla být příliš zdlouhavá. Zvolila jsem tedy aktivizující formu, tedy hru na jména, při které se děti mohou pohybovat.

Hra na upíra - pohybová hra

Cíle:

1. Dítě rozvíjí orientaci v prostoru.
2. Dítě dodržuje pravidla a aktivně se zapojuje.

Pravidla: Hráči stojí v kruhu. Uprostřed stojí "upír", který se zaměří vždy na jednoho hráče. Ten když si všimne, že se ho upír snaží chytit, upřeně se zadívá na jiného z hráčů. Dotyčný co nejrychleji řekne hráčovo jméno, čímž ho zachrání před upírem. Když je záchrana úspěšná, hráči si vymění místa. Hra se hraje, dokud upír někoho nechytí, v tom případě se stává upírem chycený hráč.

Před začátkem celého programu, který jsem navrhla, teoreticky zpracovala a prakticky připravila, jsem od zástupkyně kastelána obdržela informaci, že z důvodu nepříznivého počasí nemohu prohlídku v interiéru realizovat podle původního rozvržení. Musela jsem tedy na poslední chvíli vymyslet náhradní řešení. V úvahu přicházely dvě možnosti, jak si s nastalou situací poradit. První z nich byla návštěva reprezentačních místností proti směru běžné trasy

s tím, že by se prohlídka musela vrátit stejnou cestou zase zpět k východu. Tuto možnost jsem vyhodnotila jako nefunkční, protože rozvržení místností v interiéru proběhlo s ohledem na kompaktnost celé trasy a na skutečné využívání místností původními majiteli. Děti by měly tedy značně zkreslenou představu o tom, jak běžná prohlídka na zámku vypadá, což je, vzhledem k účelu práce, z mého pohledu zcela nepřijatelné. Z těchto důvodů jsem se rozhodla pro možnost druhou - projít s dětmi celé reprezentační křídlo tak, jak to bývá při standardní prohlídce. V rámci návštěvy interiéru jsme tedy s dětmi prošli nejen místnostmi reprezentačního křídla, které jsem vyjmenovala v předchozí kapitole, zavítali jsme také do *Kuřáckého salonu*, *Hostinské ložnice*, *Toaletního pokoje*, *Loveckého salonku* a *Kulečnickového sálu*. Oproti původnímu návrhu byla trasa nakonec prodloužena přibližně o 10 minut, což mělo vliv na celou kompozici prohlídky. Díky energii a entuziasmu dětí se to ovšem neprojevovalo v obsahu ani výkladu. Děti byly aktivní, kladly dotazy a zajímaly se o vše, co viděly okolo sebe. Jejich přirozený zájem, kterého jsem docílila vhodně zvolenou formou motivace, dopomohl hladkému průběhu prohlídky reprezentačního křídla zámku. Původní odhad časového úseku stráveného v interiéru se protáhl z původních 20 minut na tři čtvrtě hodiny, což předčilo veškerá moje očekávání. V poslední místnosti reprezentačního křídla jsem již pocítila, že jsou děti unavené, proto jsem se rozhodla vynechat návštěvu zámecké knihovny, čímž by se celková prohlídka opět o něco prodloužila. Vnímala jsem, že z návštěvy celého reprezentačního křídla děti dostatečně benefitují, proto nebyla návštěva knihovny již nutná. Poslední navštívenou místností zůstalo podle návrhu zámecké divadlo, kde jsme se s dětmi neoficiálně rozloučili.

V samotném závěru programu jsme se shromáždili opět v Modrém salonu, kde se děti připravily na odchod do školky. Plánovanou reflexi s dětmi jsme, vzhledem k úpravě programu na poslední chvíli, již nestihli. Proto jsem pouze řekla pár slov závěrem a dala dětem prostor pro vyjádření dojmů.

4.1 Reflexe prohlídky z hlediska obsahu

Po obsahové stránce se podařilo prohlídku zcela naplnit, ba dokonce předčit. Byla jsem až překvapena, jak komplexně dokázaly děti jednotlivé místnosti vnímat, a dokonce si některé z nich spojovaly poměrně složité vzorce.

Celou dobu jsem se v konkrétních místnostech, kde tomu byla příležitost, snažila akcentovat rozdíly mezi „naší“ a „jejich“ dobou. Dotkli jsme se například problematiky osvětlení, odpadového hospodářství či zdroje pitné vody. Na tyto věci se totiž děti samovolně ptaly, například když jsme vstoupili do *Toaletního pokoje*, kde je ukázaná replika přenosného

suchého klozetu. Nejprve jsem nechala děti hádat, k čemu si myslí, že předmět sloužil, a následně jsem jednoduchými slovy vysvětlila princip suché toalety. Na závěr jsme uspořádali hlasování, kdy měly děti za úkol vyjádřit svůj názor, která z toalet jim přijde lepší, zda „naše“ splachovací, či tato suchá. V jedné z místností zase padl dotaz, proč jsou na stolcích svíčky. Zde se naskytla příležitost pohovořit s dětmi o svícení. Vzhledem k tomu, že děti svíčky znaly, nebylo nutné vysvětlovat, k čemu slouží, pouze jsme si povídali o tom, že v době hraběte Černína ještě lidé nevyalezli elektřinu, kterou doma používáme k různým účelům. Následovala krátká diskuze na téma, k čemu všemu elektřinu potřebujeme, čímž jsme si osvětlili, že se nejedná pouze o světlo, ale například také o topení, takže jsme plynule přešli k funkci kachlových kamen na zámku. V *Pánské pracovně* mě velice mile překvapil postřeh jednoho z dětí, které na můj dotaz čím asi hrabě tenkrát psal dopisy, odpovědělo, že je zcela jistě nepsal na počítači, protože ten se dává do elektřiny, a tu tenkrát ještě neznali. Většina dětí začala přikyvovat, jako by se jim tyto informace spojily ve chvíli, kdy chlapec svou myšlenku vyslovil. Tento moment mě ubezpečil v tom, že je výklad prohlídky dobře nastaven, což se mi následně potvrdilo i díky zpětné vazbě od pedagožek, které se mnou prohlídku absolvovaly.

Velmi oceňuji i další postřehy dětí, například při návštěvě *Loveckého salonu* dostaly děti za úkol pokoj pojmenovat místnost dle toho, co v něm vidí za zařízení. Jako nejzajímavější jména bych uvedla „Pistolový pokoj“ nebo „Jelení pokoj“. V *Jídelně* jsem se od dětí dozvěděla, že by hraběti Černínovi a jeho ženě Josefíně doporučili špagety s rajčatovou omáčkou a sýrem, řízek s bramborovou kaší nebo pizzu. V *Ložnici* jsme se pro změnu dotkli problematiky koupelen. V zámku Černínovi koupelnu neměli, tudíž v ložnici stála malá toaletka, kterou využívali k mytí. Děti tato forma hygieny velice zaujala a odpovědi na otázku, co by dělaly doma bez koupelny, zaujaly zase mě. Dozvěděla jsem se například, že „*by se nemyly a později by shnily, chodily by se sprchovat jen, když prší, nebo se chodily koupat k sousedům.*“ Dalšími předměty, které děti zaujaly, byly hudební nástroje v *Hudebním kabinetu*. Vysvětlili jsme si tedy funkce některých z nich, snažila jsem se ale prvně děti motivovat k tomu, aby zkusili na názvy nástrojů přijít samy. Z hudební aktivity byly děti nadšenější, než jsem čekala, v tuto chvíli se ukázalo, jak je důležité aktivity v průběhu prohlídky měnit, a že je potřeba neustrnout jen u klasického výkladu.

4.2 Reflexe prohlídky z pohledu pedagožek mateřské školy

Pedagožky, které se mnou absolvovaly pilotní prohlídku, byly celkem tři. Velmi mě potěšila jejich bezprostřední reakce na jednotlivé aktivity, které jsme v interiéru s dětmi realizovali. Pro účely této bakalářské práce jsem sestavila krátký dotazník, který se skládal ze tří částí a byl koncipován tak, aby měly pedagožky prostor pro volné vyjádření svých myšlenek a názorů souvisejících s jednotlivými body prohlídkové trasy.

První body dotazníku byly celkem tři a vztahovaly se k úvodní části celého programu, tj. k seznamovací hře, motivačnímu příběhu a odchodu na prohlídku. V první otázce, kde se měly paní učitelky rozhodnout mezi body „bez výhrad - s drobnou výhradou - s výhradami - nespokojenost” odpověděly všechny totožně vyznačením kolonky „bez výhrad”.⁶² V druhém bodě měly paní učitelky možnost reflektovat úvodní část programu svými slovy.

Odpověď 1:

„Moc se mi líbil Emmin přístup k dětem, v úvodu se jim představila a zeptala se na jména i dětí, což opravdu oceňuji. Zároveň velmi oceňuji poutavost a srozumitelnost úvodní části, kdy bylo dětem prezentováno, kde se nachází a hravou formou ve zkratce představeno žití na zámku Kozel.”

Odpověď 2:

„Hra s dětmi; udržení pozornosti;”

Odpověď 3:

„Dobré vysvětlení historie zámku dětem, adekvátně věku. Doplnění výkladu malovanými portréty.”⁶³

V posledním bodě měly paní učitelky možnost vyjádřit se k prostoru pro zlepšení, ani jedna tohoto prostoru nevyužila.⁶⁴

Druhá část sestaveného dotazníku byla již o něco obsáhlejší, protože zde měly paní učitelky více prostoru pro slovní reflexi. Obsahovala nejen prostor pro komplexní hodnocení celé prohlídky, ale také reflexi modifikovaného výkladu a řečového projevu průvodce. V první otázce měly opět paní učitelky volit mezi „bez výhrad - s drobnou výhradou - s výhradami -

⁶² viz příloha č. 13

⁶³ viz příloha č. 14

⁶⁴ viz příloha č. 15

nespokojenost” a i zde se jednomyslně shodly na bodu „bez výhrad”.⁶⁵ Otázka druhá směřovala k reflexi celkové komplexnosti prohlídky a byla otevřená, paní učitelky měly tedy možnost volně odpovědět.

Odpověď 1:

„Byla jsem unešená a nadšena, stejně jako děti. Emma všechny podrobně seznámila s pravidly jak se na zámku chovat a s tím co nás čeká. Emma si připravila do každé místnosti pár slov o tom k čemu byla určena a na co se můžeme zaměřit, vše přizpůsobeno dětem předškolního věku. Také mě mile překvapily úkoly, kterými byla prohlídka doprovázena. Velmi mě potěšila ochota odpovědět na všechny dotazy dětí. Celkově hodnotím prohlídku jako velmi skvělou.”

Odpověď 2:

„Výklad krásný pro dětského návštěvníka; skvělá forma udržení pozornosti: otázky a zapojení dětí.”

Odpověď 3:

„Výklad vhodný k věku dětí. Srozumitelnost výkladu. Interaktivní zapojení dětí do prohlídky zámku.”⁶⁶

Třetí otázka byla zaměřená na pojmenování problematických míst či prostoru pro zlepšení a ani v tomto případě nebyla využita.⁶⁷ Další body se věnovaly modifikovanému výkladu. Nejprve paní učitelky zhodnotily jednotlivé aspekty prohlídky podle uvedených kategorií „bez výhrad - s drobnou výhradou - s výhradami - nespokojenost”⁶⁸ a následně měly možnost své hodnocení zdůvodnit slovně.⁶⁹

Odpověď 1:

„Z prohlídky jsme byli všichni velmi nadšeni. My jako pedagožky i děti. Prohlídka byla interaktivní přizpůsobena pro děti v předškolním věku a velmi poutavá i pro mě jako pro dospělého. Zároveň obsahovala zajímavé úkoly a fakta, které děti zaujaly.”

⁶⁵ viz příloha č. 16

⁶⁶ viz příloha č. 17

⁶⁷ viz příloha č. 18

⁶⁸ viz příloha č. 19

⁶⁹ viz příloha č. 20

Odpověď 2:

„Srozumitelný k věku dětí, interaktivní, s prostorem pro otázky dětí - zodpovězeny i netypické dotazy :)”

Odpověď 3:

„Klady viz předchozí odpovědi, z prohlídky jsem byla taky nadšená a měla chuť zůstat stejně jako děti.. Výklad i slečna průvodkyně za mne skvělé a nemám výhrady.”⁷⁰

Následovalo hodnocení na škále „bez výhrad - s drobnou výhradou - s výhradami - nespokojenost” konkrétních bodů prohlídky. Paní učitelky se shodly na kategorii „bez výhrad” ve všech případech až na dva, kdy jedna z nich hodnotila aktivitu jako „s drobnou výhradou”. Celkově zhodnotily průběh prohlídky jako „bez výhrad”.⁷¹

Posledním bodem celého dotazníku byl volný prostor pro sdílení myšlenek či podnětů vztahujících se k prohlídce a všechny paní učitelky ho využily.

Odpověď 1:

„Celá prohlídka byla velmi zajímavá i pro jako pro pedagožku. Dětem byly předány poutavou a vhodnou formou informace o životě lidí na zámku Kozel a o zámku samotném. Musím také dodat, že děti hodnotily prohlídku velmi kladně. Bylo jim moc líto, že prohlídka skončila a odnesly si z ní zajímavé informace. O pozitivním zážitku z prohlídky hovoří i týden poté a těší se na podobný zážitek. Sama si myslím, že Emma odvedla velmi dobrou práci. Takových prohlídek by mělo být víc. Moc díky.”

Odpověď 2:

„Moc se nám celý program líbil, nespátřuji aspekty pro zlepšení.”

Odpověď 3:

„Vše již vyjádřeno: nadšení a spokojenost :)”⁷²

⁷⁰ viz příloha č. 21

⁷¹ viz příloha č. 22

⁷² viz příloha č. 23

4.3 Autoevaluace provedené prohlídky

V poslední části kapitoly jsem se rozhodla provést svou vlastní autoevaluaci provedené prohlídky, protože to považuji za klíčový moment, který může průběh i náplň prohlídky neustále posouvat. Vzhledem k tomu, že zástupkyně kastelána, i samotný pan kastelán, byli s prohlídkou spokojeni, došli jsme ke společnému závěru, že prohlídky budou na zámku pravidelně realizovány v průběhu návštěvnické sezóny 2023. I z tohoto hlediska vnímám svou vlastní reflexi jako velice důležitou, neboť to budu opět já, kdo bude prohlídky na zámku vykonávat.

Chtěla bych na začátek vyzdvihnout zvolenou motivaci příběhem, která se osvědčila. Troufám si tvrdit, že jsem v tomto případě skutečně dostala tomu, co jsem si předsevzala, a sice jsem dokázala děti nadchnout pro návštěvu interiéru zámku Kozel. Jako velmi efektivní se ukázalo i nastavení pravidel s dětmi přímo v interiéru zámku. Děti neměly sebemenší potíže pravidla dodržet a velmi rychle samy přišly na to, co je důležité respektovat. Pozitivně rovněž hodnotím modifikaci textu a srozumitelnost informací, které jsem dětem při prohlídce předávala. Soustředila jsem se rovněž na to, aby můj řečový projev byl plynulý a ve vhodném tempu. V obou případech se mi dostávalo bezprostřední zpětné vazby od dětí, které dobře a aktivně reagovaly - díky tomu si mohu být jistá, že co se týče mluveného projevu, bylo vše v nejlepším pořádku. Mezi mé silné stránky patří také empatie a schopnost věnovat dětem plnou pozornost, přičemž jsem přesvědčena o tom, že se mi obojího podařilo docílit i při prohlídce. Snažila jsem se dětem dávat maximum prostoru pro dotazy a postřehy, trpělivě jsem odpovídala a vedla s dětmi krátké rozhovory. Přestože dětí bylo na prohlídce dvanáct, což je již docela vysoký počet, snažila jsem se věnovat každému dítěti tak, jak zrovna potřebovalo.

Zde ovšem spatřuji i prostor pro zlepšení, protože v několika případech došlo k tomu, že mě děti zasypaly dotazy, na které jsem nedokázala odpovědět, myšleno, že jsem nedokázala z důvodu časové tísně odpovědět na všechny kladené dotazy. Některé velmi zvědavé děti se postupem času začaly ptát v podstatě na každý předmět, který byl při prohlídce k vidění a vzhledem k omezenému času, který je na prohlídku vyměřen nebyl prostor pro zodpovězení. Efektivní metodou pro zvládnutí množství dotazů může být například vyzvání dítěte, aby si ze všech dotazů v konkrétní místnosti vybralo jen jeden nejdůležitější, který ho nejvíce zajímá s tím, že když nám zbyde čas, může se doptat i na zbývající. Vnímám zde velmi důležitý fakt, že chceme cíleně v dětech podnítit zvědavost, nikoli naopak. I zde je ovšem prostor pro regulaci ze strany pedagoga či průvodce.

V neposlední řadě se zmíním také o situaci, která nastala zhruba v druhé polovině prohlídky. Kolem mě se shromáždila velmi zvědavá skupinka dětí, která byla velice aktivní, tím ovšem došlo k lehkému upozadění ostatních dětí, které neměly takovou potřebu aktivity. Jako řešení bych zvolila průvodcův plynulejší pohyb v rámci místnosti - vzhledem k tomu, že jsem na běžných prohlídkách zvyklá jít vždy za skupinou, aplikovala jsem tento postup i v případě dětské prohlídky. Považuji za důležité, aby průvodce pracoval s celou skupinou, nikoli jen s některými členy. Přecházení mezi dětmi může tuto situaci zlepšit.

Závěrem bych ráda podotkla, že jsem byla s finální podobou prohlídky velmi spokojena a jsem více než nadšená z faktu, že to nebyla poslední prohlídka, kterou jsem na zámku Kozel mohla realizovat. Všechnu zpětnou vazbu, kterou jsem dostala nejen od pedagogů, dětí, ale také správy zámku beru velice vážně a ráda bych úroveň prohlídky do budoucna ještě o něco více zkvalitnila.

Závěr

Pozvat děti ke společnému zkoumání a objevování nových poznatků ve skutečném světě je stejně důležité, jako nabízení vhodných didaktických aktivit a řízených činností v bezpečném prostředí třídy. K plnohodnotnému předškolnímu vzdělávání může zcela bez potíží docházet i mimo budovu mateřské školy. Především toto jsou důvody, pro které jsem se rozhodla svou bakalářskou práci směřovat k aktivizační a zážitkové formě předškolního vzdělávání. Považuji totiž za důležité děti vzdělávat také v oblasti historie, která v RVP předškolního vzdělávání nemá zcela pevné místo jako později na základní škole a dalších stupních. Kde jinde s dětmi sbírat zkušenosti o tom, jak náš svět vypadal v minulosti než na autentických místech nesoucích historické stopy? Text, který předkládám, by mohl přispět právě těm pedagogům, kteří mají stejně jako já zájem implementovat do svých ŠVP konkrétní didaktické formy a prostředky v oblasti základů dějepisného vyučování.

Znalost historie zámku Kozel a vlastní zkušenosti v oblasti provádění mi poskytly dobrou výchozí pozici. Našla jsem na zámku také zázemí a oporu při psaní mé práce, za což jsem velmi vděčná. Ze strany vedení zámku mi byla vyjádřena plná důvěra, a tudíž jsem se mohla práci věnovat plnohodnotně a bez obav z případných neshod. I přes drobné ústupky, které jsem musela udělat z organizačních důvodů, např. výběr prohlídkových místností, nakonec vše dopadlo nejen podle mých představ, ale také podle představ samotné správy zámku a v neposlední řadě pedagogů, kteří děti na prohlídku přivedli.

Moje badatelská práce v oblasti odborné i didaktické a také praktické zkušenosti s navrhovanou prohlídkou přinesly jisté neočekávané výsledky. Hlavní zjištění, ke kterému jsem dospěla, byl bez pochyby fakt, že zbytečně podceňuji schopnost předškolních dětí se soustředit. Z teoretických zásad didaktiky předškolního vzdělávání i z mých dosavadních zkušeností při praxích v rámci studia jsem byla skoro vždy svědkem toho, že se děti nedokáží soustředit déle než přibližně 20 minut. Při tvorbě a realizaci prohlídky jsem ovšem zjistila, že interiér zámku je mnohem inspirativnější než prostředí třídy v MŠ, a že učení, ke kterému při prohlídce dochází, má úplně jinou formu, a tím také atmosféru, než to, které děti každodenně zažívají. Když jsme s první skupinou strávili v interiéru pětáctyřicet minut čistého času, a s dalšími skupinami, které zámek navštívily s počátkem běžné návštěvnické sezóny, někdy i padesát, ba dokonce šedesát minut, konečně jsem plně pochopila, že v případě správné motivace a zajímavých podnětů nemusím čas považovat za svého „úhlavního pedagogického nepřítele“. Samozřejmě, že v každé skupině se najdou děti, které jsou méně zaujaté, jsou pozvolna unavené nebo je pro ně celý výlet náročnější než pro ostatní, ale i s tím jsem při psaní

počítala a byla jsem připravena s touto očekávanou skutečností pracovat podle aktuální potřeby. Prohlídka v současné chvíli tedy reprezentuje samostatnou výukovou jednotku, se kterou se dá pracovat v rámci mnohých témat, např. pod vzdělávacími oblastmi *Dítě a společnost* nebo *Dítě a svět*.

Dalším zjištěním bylo, že prostřednictvím prohlídky dochází ke skutečně intenzivnímu prožitkovému učení, které je v předškolním vzdělávání žádoucí. Děti si totiž takto osvojují poznatky přirozenou cestou, navíc v autentickém prostředí. Považuji za důležité takové učení cíleně podporovat, vytvářet pro něj vhodnou metodiku, a to především s cílem nezahltit děti přílišným množstvím podnětů. To byla další z mých obav, se kterou jsem nejen do tvorby, ale také do pilotní prohlídky, vstupovala. Bylo pro mě zpočátku obtížné si připustit, že aktivity, které jsem v úplně první fázi práce měla naplánované, pravděpodobně nebudu moci provést v takovém rozsahu, v jakém bych si přála. Brzy jsem ale zjistila, že samotný prostor interiéru je pro děti natolik zajímavý a plný nových poznatků, že není třeba mít obavy o náplň prohlídky. Celkově se k tomuto tématu dá tedy konstatovat, že bylo do jisté míry potřeba slevit z teoretických nároků, které jsem kladla nejen na sebe, ale s ohledem na zamýšlený obsah také na děti. Moje obavy, že náročný obsah, příliš vysoká časová dotace či různorodé didaktické formy by mohly při prohlídce působit de facto proti filozofii prožitkového učení, byly pilotní prohlídkou (i následujícími) rozptýleny.

K práci a tvorbě podkladů k prohlídce jsem se snažila po celou dobu přistupovat se zavazujícím vědomím, že pokud bude prohlídka oficiálně schválena Národním památkovým ústavem, stane se třetím plnohodnotným okruhem na zámku Kozel a bude pravděpodobně pravidelně vyhledávaná nejen mateřskými školami plzeňského kraje, ale také rodiči s dětmi v předškolním věku.

Summary

Inviting children to jointly explore and discover new findings in the real world is as important as offering appropriate didactic activities and guided work in a safe classroom environment. Fully- fledged preschool education may be achieved quite easily even outside the kindergarten building. These are the main reasons why I chose to focus my bachelor thesis on an activating and experiential form of preschool education. As a matter of fact, I consider important to educate children also in the field of history, which does not have a fixed place in the Framework Education Programme for Preschool Education as it does later in primary school and on further levels. Where else to gather experiences with children about how our world looked like in the past than at authentic places bearing historical traces? The text I am presenting could contribute to those educators who, like me, are interested in implementing specific didactic forms and means in the field of the basics of history teaching in their curriculum.

My knowledge of the Kozel Chateau history and my own experience as a guide provided me with a good starting point. At the chateaux I also found a supportive environment for writing my thesis, for which I am very grateful. I was given full confidence by the chateaux management and was therefore able to devote myself fully to the work without fear of any dissonance. Despite some small concessions I had to make for organizational reasons, such as the selection of the tour rooms, everything turned out not only as I wished according to my wishes, but also according to the wishes of the chateaux administration and, last but not least, the teachers who brought the children on the tour.

My research work in the professional and didactic fields as well as my practical experience with the proposed tour resulted in some unexpected outcomes. The main findings I arrived at was undoubtedly the fact that I unnecessarily underestimated preschool children's ability to focus. Based on the theoretical principles of the preschool education didactics as well as my previous experience in studies I have almost always witnessed children unable to focus for more than approximately 20 minutes. However, during the design and implementation works of the tour I found that the chateaux interiors are much more inspiring than the kindergarten classroom environment, and that the teaching during the tour has a completely different form, and thus atmosphere, than what the children experience on a daily basis. Only after spending forty-five minutes of net time inside with the first group, and sometimes fifty or even sixty minutes with other groups that visited the chateaux as the regular visiting season began, I finally fully understood that with the right motivation and stimuli of interest I need not

consider time as my „mortal pedagogical enemy“. Of course, in every group there will be children who are less interested, who tire gradually, or who find the whole trip more challenging than others, but I also took this into account when writing and was prepared to work with this expected fact according to the actual need. The tour at the moment, therefore, represents a self-contained learning unit that can be worked with under many topics, for example under the learning areas of Child and Society or Child and the World.

Another finding was that through the tour there is a real intensive experiential learning which is desirable in pre-school education. Children acquire knowledge in a natural way and in an authentic environment. I believe it is important to promote such means of learning in a targeted way, to develop a suitable methodology for it, especially in order not to overwhelm children with too many stimuli. This was another of my concerns when I started creating and later guided the pilot tour. It was rather difficult at first to accept that the activities I had planned in the very first stage of the work were unlikely to be implementable in the extent I would have liked. However, I soon discovered that the interiors per se were so interesting and full of new insights for the children that there was no need to worry about the content of the tour. In this context it needs to be said that it was necessary to moderate in some extent the theoretical demands to that I had placed not only on myself, but also on the children with regard to the intended content. My fears that the demanding content, the excessive time allocation or the various didactic forms could de facto work against the philosophy of experiential learning during the tour were dispelled by the pilot tour (and the following ones).

I have tried to approach the work and the creation of the tour materials with the binding knowledge that, if the tour is officially approved by the Czech National Heritage Institute, it will become the third full-fledged tour at Kozel Chateaux and will probably be regularly sought out not only by the kindergartens of the Pilsen region, but also by parents with preschoolers.

Seznam použité odborné literatury a internetové zdroje

Literatura

BATĚK, Jaroslav. *Z dějin Štáhlav*. Blovice: Okresní muzeum, 1967.

BĚLOHLÁVEK, Miroslav: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 4., Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985.

BIEGEL, Richard. *Mezi barokem a klasicismem: Proměny architektury v Čechách a Evropě druhé poloviny 18. století*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. ISBN 978-80-246-2193-7.

BLÁHOVÁ, Krista, Libuše HONZOVÁ, Jitka MÍČKOVÁ a Ivana VALTROVÁ. *Rozvíjíme děti s využitím příběhů a veršů*. Praha: Raabe, 2016. ISBN 978-807496-275-2.

DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: Práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. 1. vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.

FABER, Adele a Elaine MAZLISH. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám důvěřovaly*. 2. vydání. Brno: CPress, 2013. ISBN 978-80-264-0147-6.

FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: Námetky k RVP pro předškolní vzdělávání*. 2. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0195-3.

HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC, Martina INDROVÁ a kol. *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2.

KUBŮ, Nad'a, Miloš KADLEC, Dagmar FARMĚROVÁ, Jiří HOLUB a Petr WAGNER. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-007-8.

KUSÁK, Dalibor a Jiří BURIAN. *Hrady a zámky v Čechách a na Moravě*. Praha: Panorama, 1980. ISBN 11-015-80.

KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8.

KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Plzeň: Vega-L, 1999. ISBN 80-85627-95-7. Nepsáno.

LUKEŠOVÁ, Marie. *Jan Vojtěch z Chudenic - nejvyšší lovcí a stavitel zámku Kozel*. Plzeň, 2022. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Katedra historie. Vedoucí práce Jan Kilián.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing., 2005. ISBN 978-80-247-0870-6.

NAŇKOVÁ, Věra a Dagmar HNÍKOVÁ. *Kozel, státní zámek*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni, 1965.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.

SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti pro předškolní vzdělávání*. 2. vydání. Praha: Raabe, 2022. ISBN 978-80-7496-468-8.

SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SYSLOVÁ, Zora a Lucie ŠTĚPÁNKOVÁ. *Třídní projekty v mateřské škole*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1480-9.

ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

PEŠKOVÁ, Pavla. *Zámecká divadla rodu Valdštejnů v Čechách a na Moravě*. Brno: Janáčková akademie múzických umění v Brně, 2006. ISBN 80-86928-12-8.

TOMKOVÁ, Anna, Jitka KAŠOVÁ a Markéta Dvořáková. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VÝCHODSKÁ, Helena. *Dějepis hrou: Metodické inspirace a didaktické hry*. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, 2008. ISBN 978-80-7020-171-8.

Internetové zdroje

ČERVENKA, Vladimír. Černínové z Chudenic. Oficiální stránky obce Chválenice [online]. 20. 2. 2016 [cit. 2022]. Dostupné z: www.chvalenice.cz/obec-107/z-historie-obce-1/kapitoly-z-historie/rodiny-a-osobnosti/cerninove-z-chudenic/cerninove-z-chudenic-64cs.html

Návštěvní řád [online]. Národní památkový ústav, 2016 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: www.zamek-kozel.cz/cs/informace-pro-navstevniky/navstevni-rad

Hranostaj [online]. 2015 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/hra1552>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dětská vstupenka

Příloha č. 2: Úvodní strana omalovánek

Příloha č. 3: Portrét hraběte Jana Vojtěcha Černína z Chudenic (omalovánky)

Příloha č. 4: Portrét hraběnky Josefiny Černínové (omalovánky)

Příloha č. 5: Jídelna (omalovánky)

Příloha č. 6: Ložnice (omalovánky)

Příloha č. 7: Hudební kabinet (omalovánky)

Příloha č. 8: Pánská pracovna (omalovánky)

Příloha č. 9: Knihovna (omalovánky)

Příloha č. 10: Zámecké divadlo (omalovánky)

Příloha č. 11: Zadní strana omalovánek

Příloha č. 12: Dochovaný jídelní lístek

Příloha č. 13: Reflektivní dotazník, otázka 1

Příloha č. 14: Reflektivní dotazník, otázka 2

Příloha č. 15: Reflektivní dotazník, otázka 3

Příloha č. 16: Reflektivní dotazník, otázka 4

Příloha č. 17: Reflektivní dotazník, otázka 5

Příloha č. 18: Reflektivní dotazník, otázka 6

Příloha č. 19: Reflektivní dotazník, otázka 7

Příloha č. 20: Reflektivní dotazník, otázka 8

Příloha č. 21: Reflektivní dotazník, otázka 9

Příloha č. 22: Reflektivní dotazník, otázka 10

Příloha č. 23: Reflektivní dotazník, otázka 11

Příloha č. 24: Seznámení se s předškolní třídou

Příloha č. 25: Hra na jména

Příloha č. 26: Úvod do tématu

Příloha č. 27: Stanovení pravidel na počátku prohlídky

Příloha č. 28: Vstup do interiéru

Příloha č. 29: Návštěva Vstupní haly

Příloha č. 30: Návštěva Jídelny

Příloha č. 31: Návštěva Hudebního kabinetu a zpět lidových písní

Příloha č. 32: Návštěva Zámeckého divadla

Příloha č. 33: Závěrečné rozloučení

Příloha č. 1: Dětská vstupenka⁷³

© Markéta Černá, Black circles and co.

Příloha č. 2: Úvodní strana omalovánek⁷⁴

© Markéta Černá, Black circles and co.

⁷³ Dětská vstupenka vznikla ve spolupráci s výtvarnicí Markétou Černou

⁷⁴ Omalovánky vznikly ve spolupráci s výtvarnicí Markétou Černou

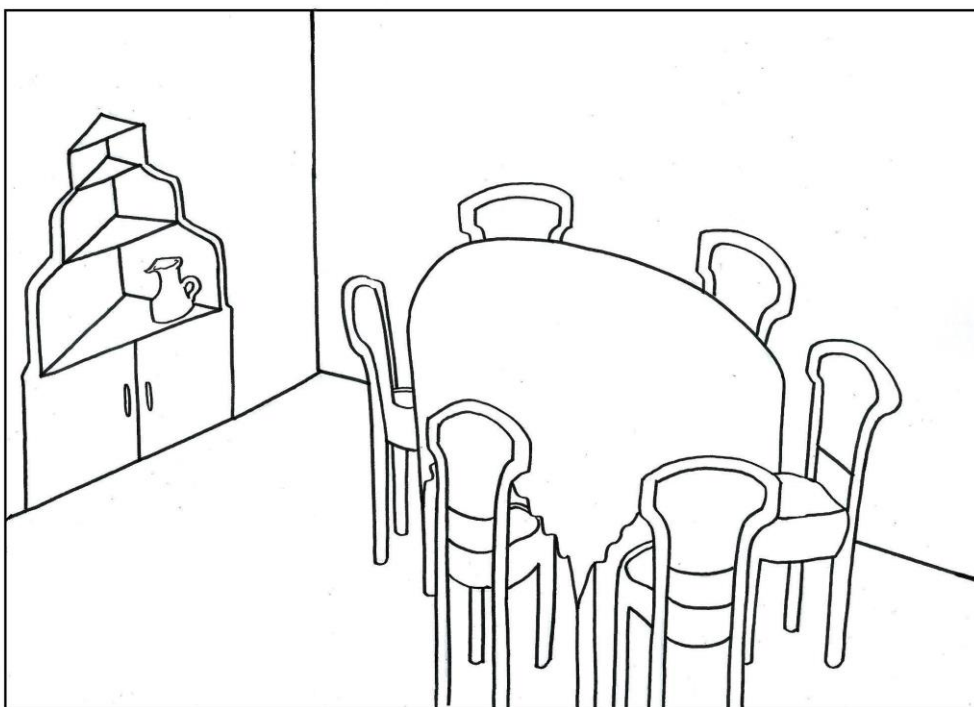
Příloha č. 3: Portrét hraběte Jana Vojtěcha Černína z Chudenic (omalovánky)

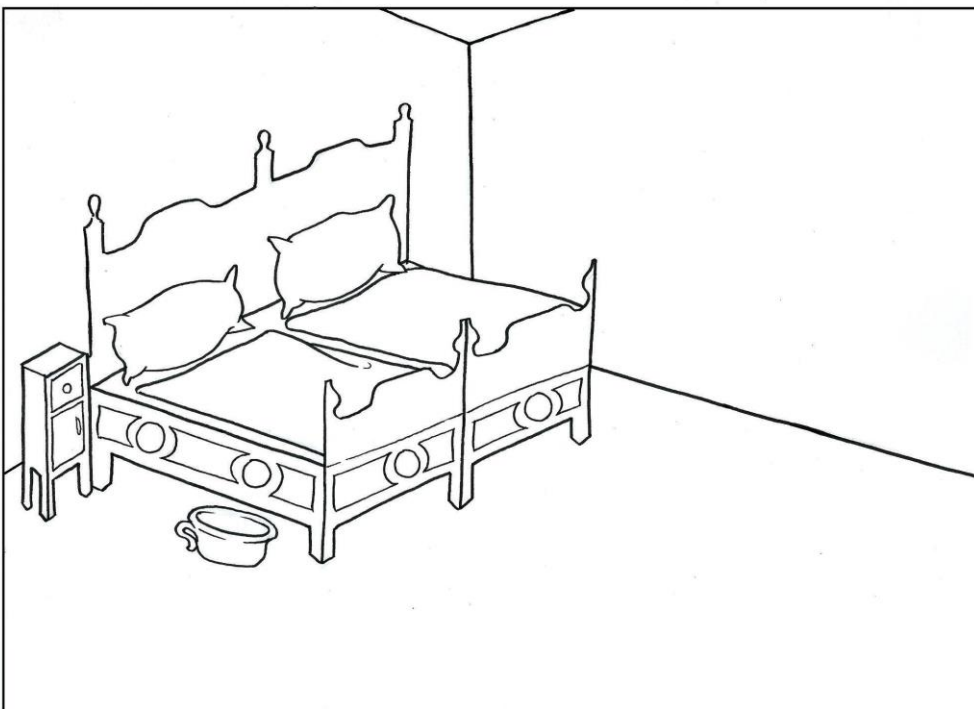
Příloha č. 4: Portrét hraběnky Josefiny Černínové (omalovánky)

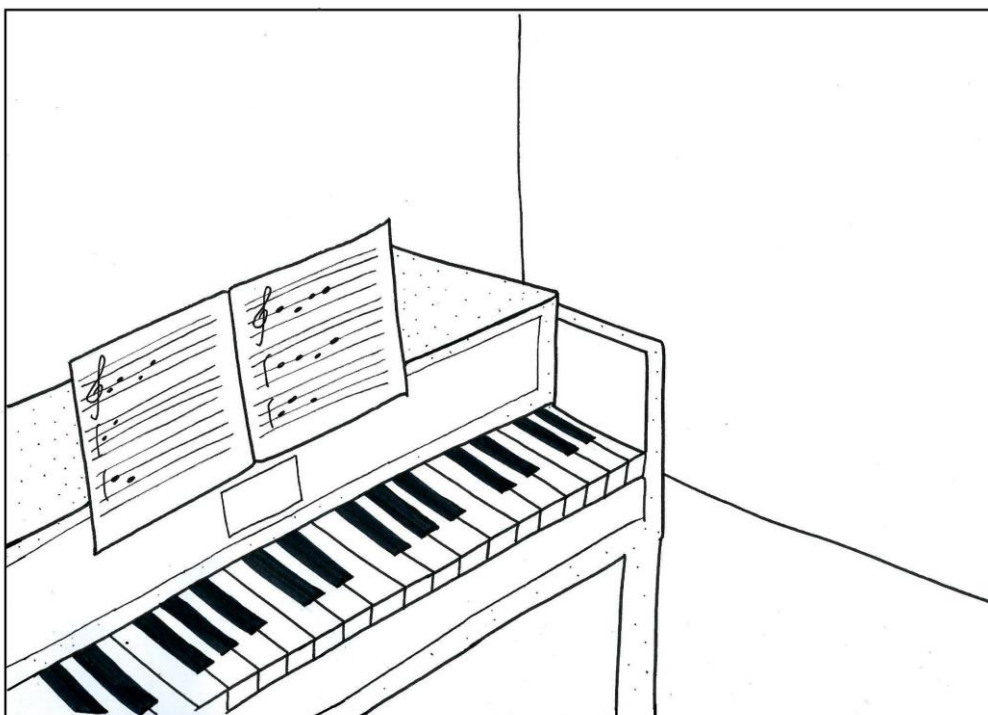
Příloha č. 5: Jídelna (omalovánky)

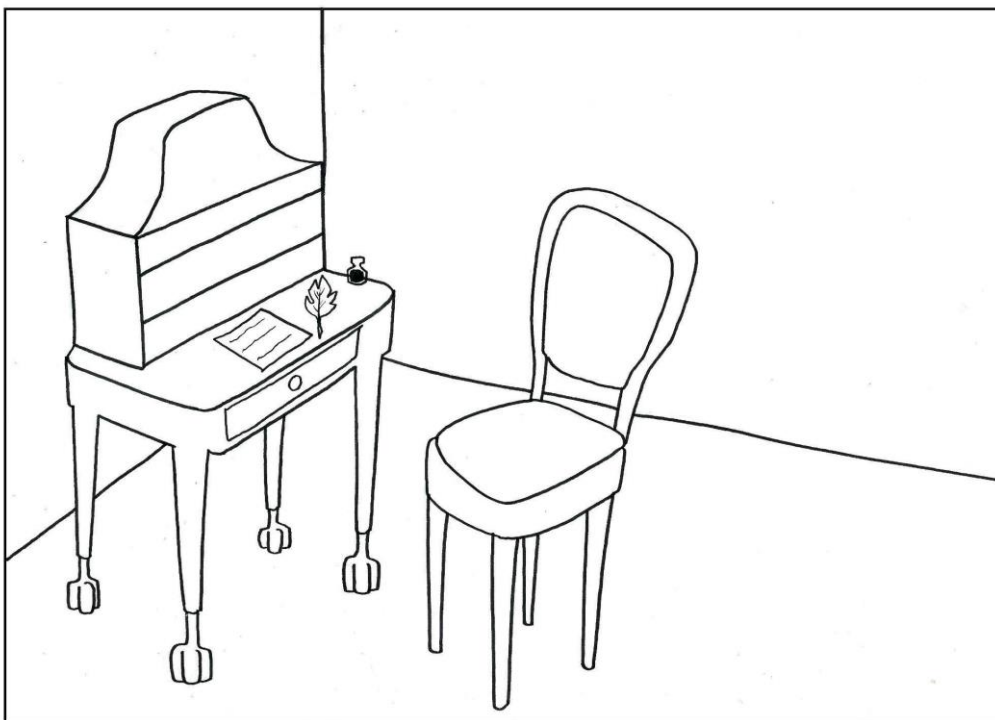
Příloha č. 6: Ložnice (omalovánky)

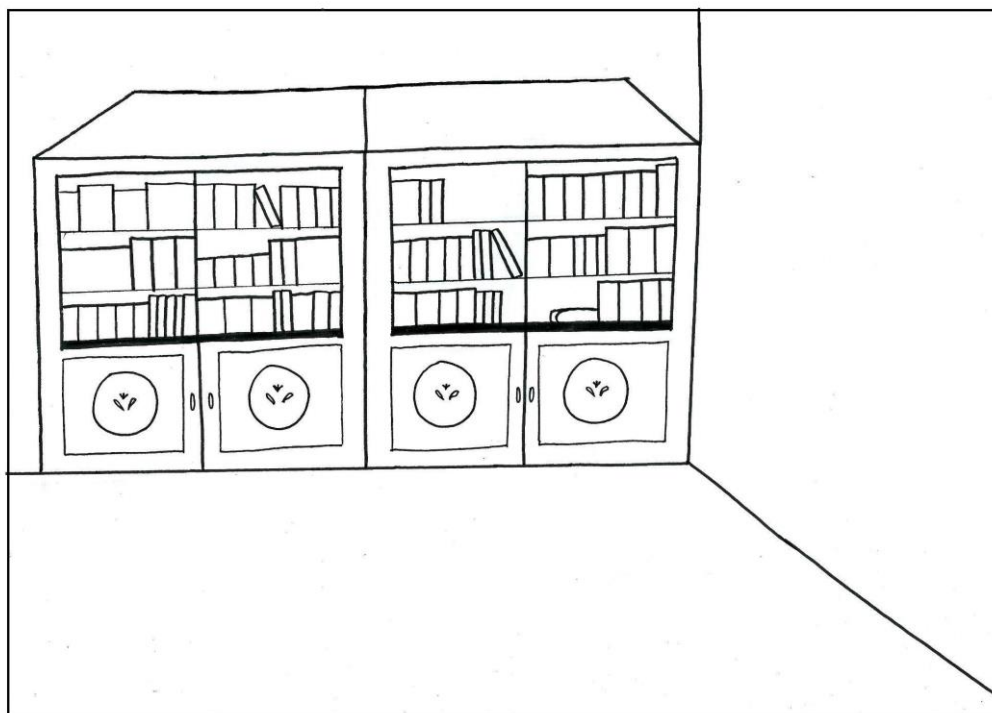
Příloha č. 7: Hudební kabinet (omalovánky)

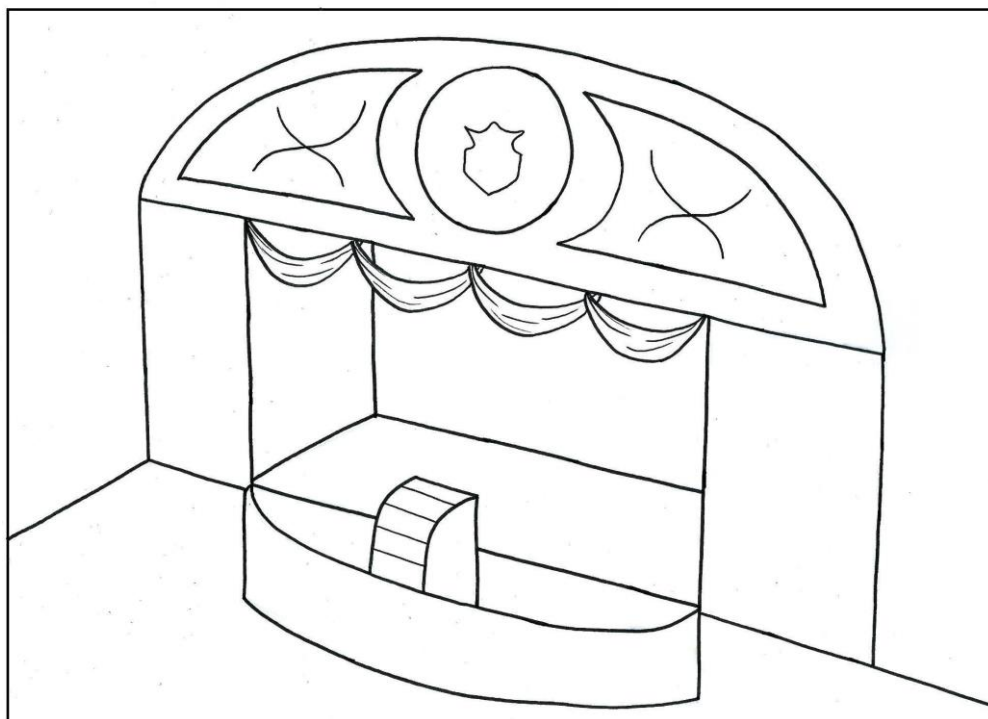
Příloha č. 8: Pánská pracovna (omalovánky)

Příloha č. 9: Knihovna (omalovánky)

Příloha č. 10: Zámecké divadlo (omalovánky)

Příloha č. 11: Zadní strana omalováněk

© Markéta Černá, Black circles and co.

Příloha č. 12: Dochovaný jídelní lístek.⁷⁵

Menu neboli jídelničky obědů a večeří hraběte Prokopa Vojtěcha Černína z Chudenic.

Ve fondu velkostatek Štáhlavy-Nebílovy, uloženém ve Státním oblastním archivu Praha, se v kartonu 156, zahrnujícím účty panství od roku 1793 dále, najde i spousta návrhů menu neboli jídelních lístků pro obědy a večeře. Obědy mají nejčastěji dvanáct chodů, večeře nazývané obvykle „Na noc“ (Auf die nacht) jsou podstatně menší. Názvy krmí nebo eventuelně nápojů ve staré ještě barokní němčině se silnými vlivy francouzštiny a někde i italštiny se zatím zdaleka nepodařilo úplně přeložit.

Jídelní lístek (Spei3zettel) na oběd dne 30. prosince 1794 vypadal takto:

- 1) Polévka „mit Consume“ (zde asi ve smyslu „se zavářkou bliže nespecifikovanou“).
- 2) Totéž bíle zadělávaná (mlékem nebo smetanou) s mušličkami (asi těstovinovými) a krutony (osmažený chléb na kostičky nakrájený), jako zavářkou.
- 3) Kyselé zelí s bažantem plněným ústřicemi. (Saueres Kraut mit Fülle von fassan mit Austern).
- 4) Holubi (pečení, dušení, zadělávání? – Mest Tauben) se žampiony a chřestem.
- 5) Kapouni (pečení) nadívání lanýži.
- 6) „Granath von Rebhendt“ (něco z masa asi ze stehýnek koroptví) se zelenými pomeranči (!).
- 7) „Consume von Granawetter mit Rameln (asi)“. Nejspíš zadělávané z nějakého masa.
- 8) „Melírované“, studené jídlo v aspiku (Melliertes, kalte Spei3 mit Aspik. Zřejmě nějaké maso).
- 9) Malé máslové paštičky (Kleiner Butter Pastettel).
- 10) Pečená sekaná ze zvěřiny (gebachenes Croget, zřejmě Croquette).
- 11) Jehněčí kotlet „a la Odratein“ (!?).
- 12) Jelito s křenem (Blutwurst mit Kren).

Druhá verze návrhu oběda na týž den:

- 1) Piškotový dort (Bisquit torten).
- 2) Francouzské dorty nebo dortičky (Französische torten).
- 3) Italské „Proculi“ (nebo Protuli?) se sardelemi.
- 4) Květák s máslovou omáčkou (Karfiol mit butter So3).
- 5) Husí játra „a la minuet“..
- 6) „Mehlspei3 in durst von Krebsen“ (pečivo plněné račím masem?). Durst znamená žízeň, tedy možná nějaké pečivo jako zákusek k pití vína?
- 7) Různé malé pečivo (klein bäkerey).
- 8) „Margaranten Sulz“, nějaké maso v aspiku.
- 9) „Blamasche mit Kassen“, možná směs nakrájených sýrů.
- 10) „Kaltes Schato von Rheinwein“ (? – doslova: „studený zámeček z rýnského vína“).
- 11) Pečený smělí hřbet (Gebrattenen Rehruken, správně Rehrücken).
- 12) Pečený poulard, kastrováný kohout (něco jako kapoun) s míchaným salátem - „Gebratten Bollard , (mit) gemischten Sallat“.

Návrh na jeden oběd v roce 1795:

- 1) Polévka z telecích kostí s nějakou zavářkou.
- 2) Červené zelí s nějakým uzeným živočichem, kterého se zatím nepodařilo identifikovat (Rothes Kraut mit geselchten Sparfargl).
- 3) „Německé košilky“ (Hemdl teutsch, nejspíš nějaké pečivo) s raky a chřestem (nadívání?).

⁷⁵ Dochovaný jídelní lístek, zapůjčen p. Milanem Fialou, kastelánem státního zámku Nebílovy. Nepublikováno.

- 4) „Salmi von rebhendl (možná Salami, salám) z koroptvích stehýnek, doslova „ručiček“. Salm znamená ovšem i losos, potom možná něco v nádobkách tvaru lososa „in verovan“ (!??).
- 5) Moučnik (Mehl Spei3) „mit Rammeln“ (!?).
- 6) Sekané fricando (Gestikte fricando) se šťovíkem (mit Saueranpfen - !).
- 7) Pečené srnčí ocásky (Gebratlenen Rehschlegl).
- 8) Salát (Sallath)

Stranou připsáno „Rind fleisch extra“, telecí maso zvlášť. Možná pro ještě hladové.

Na týž den jídlo „na noc“ tedy večere:

Polévka se smaženým hráškem (Suppen mit gebachener Erbses)

Grilované jehněčí hlavičky (Grillirtes Lampl Köpfel).

Návrh další večere:

„Suppen Semmel äuterl“ (spíše „äusterl“, pak polévka s žemličkami ve tvaru ústřic, nejspíš jako zavářkou).

Dušený telecí řízek (Gedünste Kalbs Schnitzel).

Návrh večere na 16. dubna 1795:

„Gestel Suppen“ (!??).

„Consume a Rebhendl in becherl“ (asi zadělávané maso z koroptvích stehýnek v pohárcích).

Jehněčí pečínka (Lampl gebratnen).

Švestkový kompot (Compoth von zwetschken).

Návrh večere na den 28. dubna 1795:

Polévka „mit Amlet flekerl“, se zavářkou s omeletových fličeků.

Fricassé z telecího masa, nějaké části (von Kalbs Cres nebo Cros).

Kompot.

V návrhu večere na 29. 4. 1795 na konci „Compoth Hetschepetsch“ (!).

Na dalším jídelním lístku nějaké hostiny o 12 chodech poslední tři chody:

Malé pečivo (Kleine bächerey)

Vlašský salát (Wellischen Sallath – spíš míchaný zeleninový než dnešní vlašský salát)

Čokoládový krém (Ciocolate Crem).

V Plzni dne 28. 7. 2009

Vratislav Ryšavý

Příloha č. 13: Reflektivní dotazník, otázka 1. ⁷⁶

1. Úvodní část - celkové hodnocení

Příloha č. 14: Reflektivní dotazník, otázka 2. – pozitivní aspekty

2. Úvodní část - slovní reflexe

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Moc se mi líbil Emmín přístup k dětem, v úvodu se jim představila a zeptala se na jména i dětí, což opravdu oceňuji. Zároveň velmi oceňuji poutavost a srozumitelnost úvodní části, kdy bylo dětem prezentováno kde se nachází a hravou formou ve zkratce představeno žití na zámku Kozel.	1	33.3%
Hra s dětmi; udržení pozornosti;	1	33.3%
Dobré vysvětlení historie zámku dětem, adekvátně věku. Doplnění výkladu malovanými portréty.	1	33.3%

⁷⁶ Dotazník byl vytvořen autorkou za účelem získání zpětné vazby od pedagožek, které absolvovaly pilotní prohlídku

Příloha č. 15: Reflektivní dotazník, otázka 3. – prostor pro zlepšení

3. Úvodní část - slovní reflexe

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Nikde ho nespátřuji.	1	33.3%
Nezaznamenáno:)	1	33.3%
Nevidím na úvodní části žádné nedostatky.	1	33.3%

Příloha č. 16: Reflektivní dotazník, otázka 4.

4. Komentovaná prohlídka - celkové hodnocení

Příloha č. 17: Reflektivní dotazník, otázka 5. – pozitivní aspekty

5. Komentovaná prohlídka - slovní reflexe

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Výklad vhodný k věku dětí. Srozumitelnost výkladu. Interaktivní zapojení dětí do prohlídky zámku.	1	33.3%
Výklad krásný pro dětského návštěvníka; skvělá forma udržení pozornosti: otázky a zapojení dětí,	1	33.3%
Byla jsem unešena a nadšena, stejně jako děti. Emma všechny podrobně seznámila s pravidly jak se na zámku chovat a s tím co nás čeká. Emma si připravila do každé místnosti pár slov o tom k čemu byla určena a na co se můžeme zaměřit, vše přizpůsobeno dětem předškolního věku. Také mě mile překvapily úkoly, kterými byla prohlídka doprovázena. Velmi mě potěšila ochota odpovědět na všechny dotazy dětí. Celkově hodnotí prohlídku jako velmi skvělou.	1	33.3%

Příloha č. 18: Reflektivní dotazník, otázka 6. – prostor pro zlepšení

6. Komentovaná prohlídka - slovní reflexe

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Žádné výhrady nemám.	1	33.3%
Nespatřuji.	1	33.3%
Nenalezen	1	33.3%

Příloha č. 19: Reflektivní dotazník, otázka 7. – hodnocení výkladu (výběr bodů, které modifikace a interpretace textu splňovala)

7. Komentovaná prohlídka - modifikovaný výklad

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Všechno z uvedených bodů	3	100%
Vhodně zvolená slova	1	33.3%
Vhodné interaktivní prvky (otázky, hádanky apod.)	1	33.3%
Dostatečný prostor pro vyjádření dětí	1	33.3%
Dostatečný prostor pro otázky	1	33.3%
Autentičnost projevu	1	33.3%
Vhodné množství informací	1	33.3%
Srozumitelnost	1	33.3%

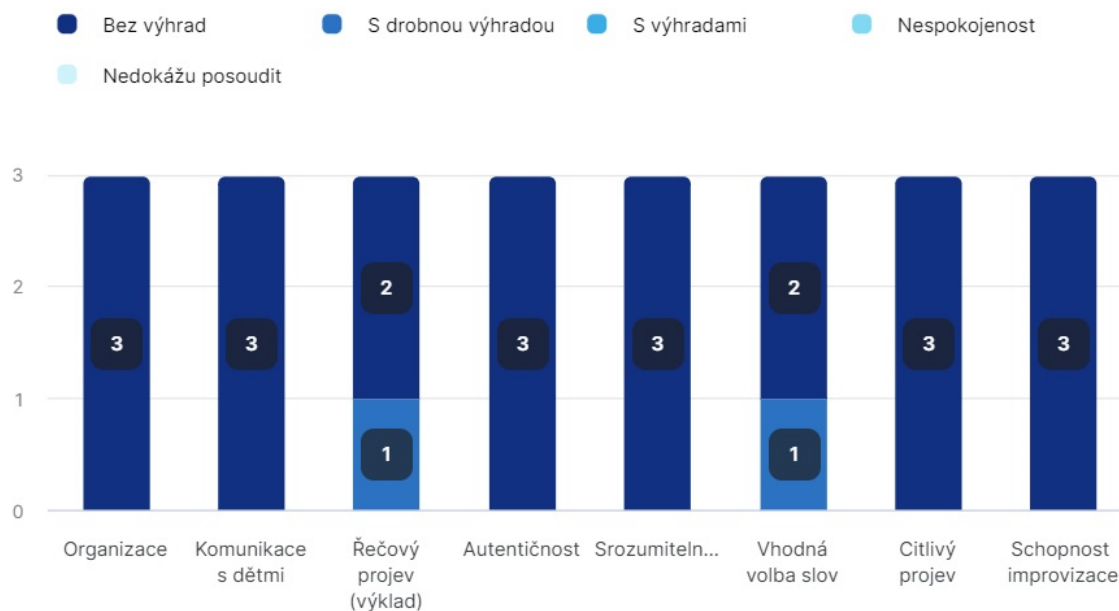
Příloha č. 20: Reflektivní dotazník, otázka 8. – slovní komentář

8. Komentovaná prohlídka - modifikovaný výklad

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Z prohlídky jsme byli všichni velmi nadšeni. My jako pedagožky i děti. Prohlídka byla interaktivní přizpůsobena pro děti v předškolním věku a velmi poutavá i pro mě jako pro dospělého. Zároveň obsahovala zajímavé úkoly a fakta, které děti zaujaly.	1	33.3%
Srozumitelný k věku dětí, interaktivní, s prostorem pro otázky děti - zodpovězeny i netypické dotazy :)	1	33.3%
Klady viz předchozí odpovědi, z prohlídky jsem byla taky nadšená a mněla chuť zůstat stejně jako děti.. Výklad i slečna průvodkyně za mne skvělé a nemám výhrady	1	33.3%

Příloha č. 21: Reflektivní dotazník, otázka 9. – hodnocení průvodce (výběr odpovědí)

9. Komentovaná prohlídka - role průvodce

Příloha č. 22: Reflektivní dotazník, otázka 10.

10. Celkové hodnocení programu

Příloha č. 23: Reflektivní dotazník, otázka 11.

11. Prostor pro Vás

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Vše již vyjádřeno: nadšení a spokojenost :)	1	33.3%
Moc se nám celý program líbil, nespátřuji aspekty pro zlepšení.	1	33.3%
Celá prohlídka byla velmi zajímavá i pro jako pro pedagožku. Dětem byli předány poutavou a vhodnou formou informace o životě lidí na zámku Kozel a o zámku samotném. Musím také dodat, že děti hodnotili prohlídku velmi kladně. Bylo jim moc líto, že prohlídka skončila a odnesli si z ní zajímavé informace. O pozitivním zážitku z prohlídky hovoří i týden poté a těší se na podobný zážitek. Sama si myslím, že Emma odvedla velmi dobrou práci. Takových prohlídek by mělo být víc. Moc díky	1	33.3%

Příloha č. 24: Seznámení se s předškolní třídou⁷⁷

Příloha č. 25: Hra na jména

⁷⁷ Všechny fotografie byly pořízeny zástupkyní kastelána zámku Kozel

Příloha č. 26: Úvod do tématu

Příloha č. 27: Stanovení pravidel na počátku prohlídky

Příloha č. 28: Vstup do interiéru

Příloha č. 29: Návštěva Vstupní haly

Příloha č. 30: Návštěva Jídelny

Příloha č. 31: Návštěva Hudebního kabinetu a zpět lidových písní

Příloha č. 32: Návštěva Zámeckého divadla

Příloha č. 33: Závěrečné rozloučení

